

Michaelis Friderici Lochneri archiatr. caes. com. Palat. ... Commentatio de ananasa sive nuce pinea Indica vulgo pinhas / Ad ... Hesperidum Norimbergensium scriptorem [J.C. Volckamer].

Contributors

Lochner, Michael Friedrich, 1662-1720.
Volckamer, J. C.

Publication/Creation

[Norimbergae] : [Typ. Endter], [1716]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/gaefebdk>

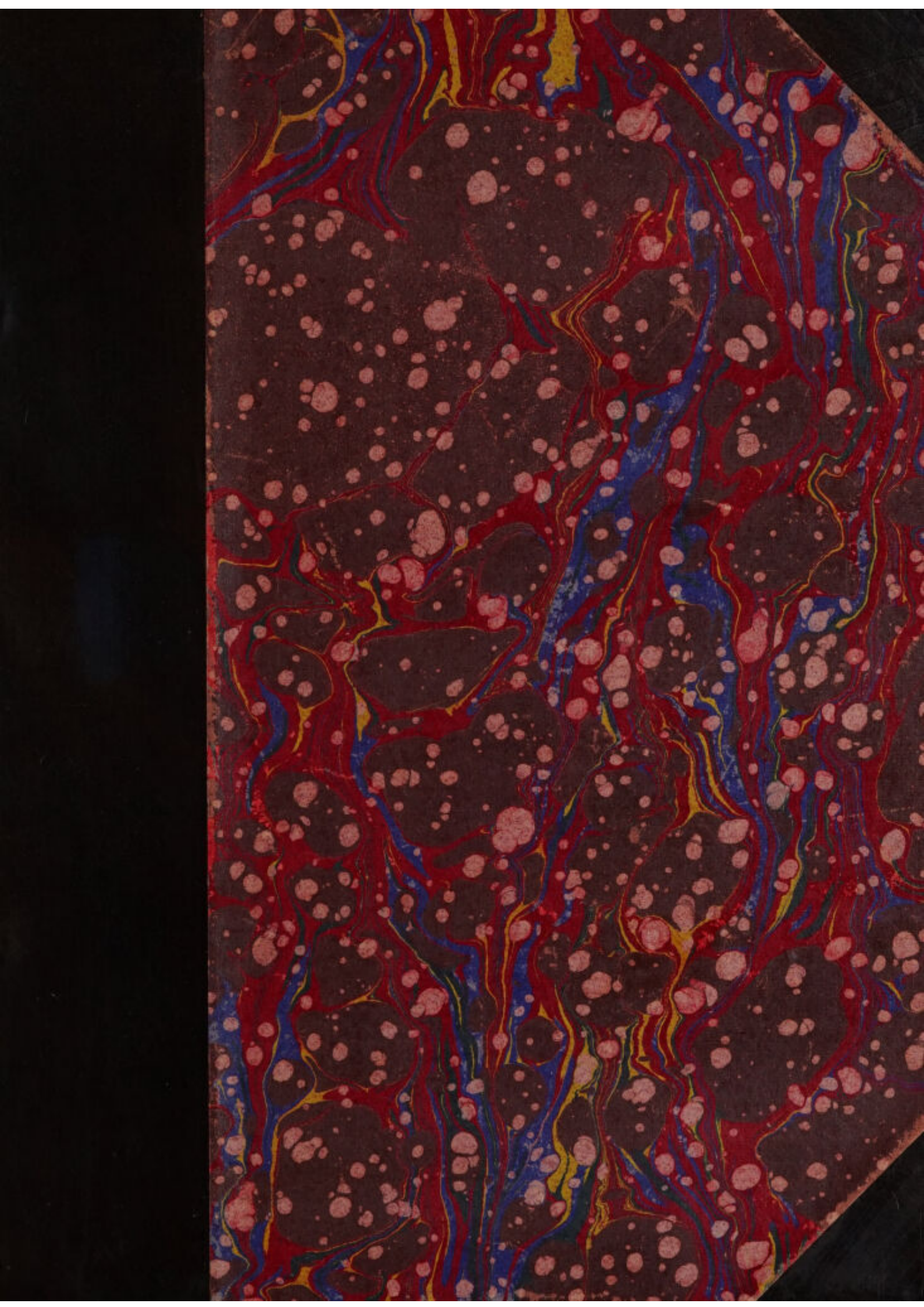
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

33899/B

4
MICHAELIS FRIDERICI
LOCHNERI

ARCHIATR. CAES. COM. PALAT. NOBIL. ACAD.
LEOPOLDINO-CAROLINAE NAT. CVRIOS. EPHEMERIDVM
DIRECTORIS, MEDICI NORIMBERGENSIS

COMMENTATIO

DE

ANANASA

five

NVCE PINEA INDICA

vulgo

PINHAS.

Ad

NOBILISSIMVM ET SOLERTISSIMVM
HESPERIDVM NORIMBERGENSIUM
SCRIPTOREM.

[1716]

MICHAELIS FRIDERICI
LOCHNERI

ARCHIATR. CAES. COM. PALAT. NOBIL. ACAD.
LEOPOLDINO-CAROLINAE CURIO. THEAT. EDVM
DIRECTORIS MEDICI NORIMBERGENSIS

COMMENTATIO

ANAS

58700(4)

INCE PINIA INDICA

PINIA

NOBILISSIMUM ET SOLETTISSIMUM
HERFIDVM NORIMBERGENSIVM
SCRIPTOREM

VIRO NOBILISSIMO

IOANNI CHRISTOPHORO
VOLCAMERO

S. D.

M. F. LOCHNER.

*Agellas de ANANASA conscriptas, nemini cuiquam
potiori iure me consecrare potuisse ac debuisse, quam
TIBI, VOLCAMERE optime, quilibet aequissimus
rerum aestimator facile iudicabit, qui perpendet,
TE easdem TIBI jam vindicasse. Cum enim, quae*

*de Planta hac ejusque fructu sapidissimo, perpetuis Praxeos impe-
dimentis obrutus, ex Historiae naturalis fontibus hausta college-
ram, expeteres non vo Hesperidum Tomo inferenda; communicavi
istaec, schedis excepta confusaneis, non tantum lubentissime; sed et
cum placere te viderem illud munusculum intelligerem, in animum
porro induxi, sub incudem revocare eadem, atque addere, quae
sparsim de Fructuum hac Regina ab Exoticarum rerum Scriptori-
bus sunt annotata. Vnde Schediasma praesens est enatum, quod
Hesperidum, Latiali toga indutarum Tomo accessionis loco subjungi
queat. Est itaque labor hic meus RAMVS E LVCO Hesperidum
Tuarum, quem in suburbio ab Avo Tuo IOANNE, viro candore
Germano, Pietate seraque Senectute venerando, plantatum, et ab
incomparabili Parente TVO, IOANNE GEORGIO, τῷ μανὰς ἡ ἀλ-
ctum, ipse liberalissime alis, amplificas.*

*Ditavere locum ingressae splendentibus umbris
Hesperidum Citrus, Malusque Nerantia quondam
Gloria, perpetuis vestitae frondibus ambae*

Per-

Perpetuo flore ornatae, foetuque tumentes
Perpetuo.

Innata quippe VOLCAMERIS naturalium scrutandorum cupiditas a Parente beatissimo, qui id omne propemodum complexus animo, quod naturalis scientiae sibi humana acquirere mens potest, ad Filios transmissa est.

Quid de Fratre Tuo, IGANNE GEORGIO, Botanicorum aevi nostri Principe, dicam? cujus stupendam in hoc studiorum genere notitiam

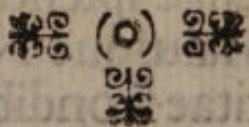
Ausonius stupet, Gallus veneratur, et Anglus miratur, Teuto coelica ad astra vehit.

Fratri Tui alterius, FRIDERICI, viri, dum viveret, candidi niveique pectoris, Museum praestantissimum omnibus haec studia colentibus jam dudum innotuit; idque larga indies augmenta capit a Filio Tuo, harum rerum amantissimo, utpote ad quem istud, fausto omine, haereditario jure est translatum.

Sed cum non id agam, ut laudes Vestras canerem; aliis quidem hoc munus concedo. De Te autem non possum non, Veritate suffragante, praedicare, quod aeterno Tuo Hesperidum Opere exterorum quoque praeconia promerueris. Germaniam vero nostram, cultissimis accensendam regionibus, contra Taciti injurias dum strenue asseruisti, Patria haec nostra TIBI in aeternum obstricta erit, et

Quicquid reddidit illa Gratiarum, debebit: neque enim Tuo labore sat dignas dederit, puto Tibi unquam.

Vale.

Commentatio
 de
ANANASA,
sive
 Nuce Pinea Indica,
vulgo
 Pinhas dicta.

C A P V T I.

Nana fructuum Regina. Ex *America* primum allata. *Mart. Bohemus*,
 Freti Magellanici Inventor. *Brasiliam* agnoscit Patriam, quam
 et *Parreira brava*, *Ananasae* Mexicanæ et Haytanenses præ-
 stantissimæ. Nascuntur in Insulis *Antilles* dictis, *Jamaica*,
Francia AEquinociali, *Cajenne*. *Guajanensium* præstantia.
 E Provincia *S. Crucis* in *Indiam orientalem* transplantatae. In
Java majori et *Malabar* nunc sponte proveniunt majores Ame-
 ricanis. Commelini Laus. In *Siam* e Peru illatae. *Siamenses*.
Bengalenses. *Ceylanenses* Batavicis in *Java* majori potiores. In
 Africa alit *Guinea*, unde accepit Belgium. Clusii Laus. In
 Capite *B. Spei* plantavit Cleyerus. Germinant in Insula *Bourbo-*
nia

nia et *S. Mauriti*. Belgae *Europam* hoc fructu bearunt. *Paludanus* ante hoc seculum coluit. Floret in Hortis Academiae *Lugdunensis*, *Amstelodamensi*, *Muntingii*, *Parisi*. In *Bosiano* pro *Ananasa* culta *Anona*. Hujus descriptio. Occasio erroris, Synonyma. Philoponus *Ananasam* et *Bananasam* confundit. Haec describitur. Plures *Ananae* descriptiones. In *Svvebbertiano* Horto copiosissima est. In *Volkameriano*. Saccharo incrustata olim in Museo *Besleriano*. *Kircheri* vanus metus. Solum *Norimbergense* optimum colendis quibuscunque plantarum generibus.

N Lector Benevole!

*Fructum fructibus omnibus priorem,
Qui sunt, qui fuerant, erunt, priorem,
NANAM fructibus eminentiorem;
Quantum sunt teneris cedri salictis,
Pratis celsius aut jugum Pyrenes,
Aut convallibus infimis ni-vosae
Alpes.*

Haec jure merito Plantarum, quas orbis Terrarum complectitur, inque sinu fovet, dici potest Regina, in quam omnes gustus suavitates, omnes saporis illecebras *παρμήτης* contulit. Proinde quoque Rex Regum ac Univerſi omnipotentissimus Plantam hanc foliacea corona exornavit, ceu luculento in reliquos fructus praepollentiae et dignitatis omine, in quo diademate herbaceo regiae subolis futurae primordia, plantaeque, e fatifcente morienteque genetrice revivifcentis, rudimenta deliteſcunt, a plastica terrae vi temporis ſucceſſu evolvenda et eruenda.

Non autem Europae nostrae est indigena, sed e remotissimis regionibus advena, et quidem ex India,

Praecipites Phoebi qua rota mergit equos,

quae nunc vulgo quidem *America* dicta, rectius autem, secundum immortalis gloriae virum, quondam nostrum Wagenfeilium, occidentalis Bohemia ideo nominanda, quod *Martinus Bohemus*, e familia hujus urbis Patricia, laete in hunc usque diem virente, et cum aeternitate, volente Deo, perennatura, oriundus, jam ante Christophorum Columbum et Ferdinandum Magellanum, Oceani hactenus cogniti terminos ac fines, metasque hominum extremas et ultimam Thulen praetervectus, Azores Insulas detexit, Fretumque Patagonicum, vel Magellanicum dictum, Lusitaniae Regi radio prius delineavit, quam Magellanus de Expeditione sua cogitasset. Freto huic Patagonico, seu potius Boheimico, vicina *Brasilia*, has fructuum delicias primitus gustandas advenis Europaeis obtulit, ut sic eandem, quam *Parreira brava*, nuper demum a nobis descripta, agnoscat patriam, et binae Plantae quasi sorores Canibalum sint natae

- - - - - *sub oris,*

Magajatas ve inter duros et pingvia labra

Tappinaquim, facili versu quos dicere non est,

Patagonasque truces, et nudas membra Tapuyas.

Haec tunc hominum monstris infamis regio, e Cl. Breynii

Plant. Exot. Cent. Cap. I. elogio, non solum propter mittem, sanitatique humanae maxime salutarem caeli temperiem, atque alios humanae indigentiae subvenientes commoditates, sed etiam ob varios, quibus beata est, fructus praestantissimos, (quos inter Ananasae palma tribuenda,) imo propter salutiferos ac mirabiles plantas, quas Terrae gremium tam larga copia effundit, hanc affecuta est praecminentiam, ut inde addubitent nonnulli, an ulla mundi habitati regio huic praeferenda? ac terrestris quidem Americae Paradisus hinc multis visa: dignissimum certe tali Patria fructum!

Mexicanum quoque regnum, ab urbe cognomine, orbis totius urbium spatiosissima, turribus tectisque plusquam septuaginta quinque millibus superbiente, celeberrimum, cum pleraque sui parte propemodum ad luxuriam frugiferi soli, saluberrimi caeli, frugum tam sponte sua, quam cultu nascentium feracissimum, Ananasae etiam felicitate proventu tanto dives est, nusquam ut pene gentium fructuum deliciae Ananasis Mexicanis, et in specie quidem *Haytanensibus*, certent, teste Nard. Anton. Recch. Rerum Medic. Nov. Hispan. Libr. VIII. cap. 78. p. 311. & R. P. Nieremberg. Histor. Natur. Libr. XV. cap. I. p. 335. Porro *Insulae Antilles* vulgo dictae, quarum ingens in hemicycli figura numerus ab australi maris Atlantici tractu jacet, et sinu curvato in aestivum occidentem sinuatur, fructum nostrum porrigunt. Imprimis natas in earum cingulo, *S. Christophori* Insula, ab Anglis Gallisque simul habitata, Ananas

nasas prae reliquis extollit R. P. Thomas Gage *en de nieuwe ende seer naeukeurige Reyse door de spaensche West Indien* Lib. III. c. 22.

Insula *Jamaica*, Mexicano implantata archipelago, sub Anglorum nunc, olim Hispanorum dominio, rerum ad vitae affluentiam usumque fertilitate nulli secunda, virore litorum et camporum assiduo gaudens, nec Ananasa destituitur, cum Excell. Sloane testimonium ferente in *Catal. Plantar.* in hac Insula provenientium p. 79. in hortis agrisque pinguioribus Insulae ubique plantetur, et ubique luxuriat.

Sic in *Francia* quoque *AEquinoctiali*, Insulaque *Cajenne* dicta, laete proveniunt, ceu hoc refert dans la *Voyage de France Equinoxiale en l'Isle de Cajenne* le Rey. Pat. Biet Lib. III.

Imo *Guajenenses* Brasiliensibus anteponit Otto Kayen *im kurzen Entwurff von NeuNiederland und Guajanen* cap. XV. Haec cum ita sint, nullus dubito asserere, reliquas itidem occidentalis Indiae plagas his palati lenociniis excolendis operam impendere.

Caeterum apud omnes Historiae naturalis Scriptores in confesso est, e Brasiliensi, et in specie Sanctae Crucis provincia, in *orientalem Indiam* transplantatas fuisse has plantas, successu equidem adeo felici, ut Brasilienses mox vicerint, teste avtopta Neuhofio *en de gedenckwaerdige Zee en Lant Reizen van OstIndien* p. 239. *Java* certe major, quae prae soli felicitate nimia cultorem in plerisque locis dedignatur, nunc sponte Nanas promit, saporis gratia et vastitate

Americanas superantes, in gratissimam dulcedinem gustu
definente, foliis licet variantibus, et Americanis angustiori-
bus: quod de *Malabarensibus* quoque testatur eruditissimus
Horti hujus, Regii certe operis, commentator, Comelinus,
Senator Amstelodamensis,

Pater Florae

*Geniusque florum, stirpiumque nutritor,
Florum peritus et peritus herbarum,
Quascunque Phoebus spectat, aut alit tellus,
non nostra tantum, sed cuncta,
quam Pontus ambit aut Olympus involvit.*

In vastissimi *Sinensis* Regni provinciis *Quantuum Chiamse*
et *Tokien* laete pullulare, et ex America Peruviana Chinae sive
Sinæ illatas esse, communem famam secutus à *Savarios* ille
Kircherus in *Chin. illustr.* p. 199. meminit, et ex illo Olfer-
dus Dapper in *Sina. Siamenses* Ananasas Christianissimi Mo-
narchae ad Regem Siamensem Ablegatus Dn. de Loubere,
dans la description du Royaume de Siam T. II. p. 71.
Bengalenses Dn. Thevenot *Voyages des Indes orientales* Libr.
I. cap. 40. p. 204. *Ceylanenses* iam citatus Neuhofius cele-
brant, et hic praesertim Batavicis in Java maiori delica-
tiores pronuntiat, succulentiores quippe gustuique maxime
abblandientes. Et sic de reliquis: has etenim fructus in re-
gionibus Indiae utriusque ubique fere nunc plantari, nul-
lum plane dubium Neuhofio.

- - - *Vides, dites quas sufficit utraque Gazas*
India.

Nec

Nec *Africa*, novarum semper rerum ferax, hoc vacat fructu. In *Guinea* (ubi tanto opulentiora montium sunt viscera, quanto paucioribus antehac penetrata, quae proinde auro non tantum simplici, sed prorsus obryzo turgent, unde regioni quoque nomen auriferi littoris) hic fructus laetissime progerminat, teste Bosmanno in regionis hujus accuratissima descriptione p. 314. Imo jam ante centum & quod excurrit annos a *Guinea* primum in *Belgium* delatas *Ananas*, testatur Not. in *Acostam* latiali toga indutum, incomparabilis Clusius, qui

- - quicquid tellus vel *America*, vel quae
India surgentem ad solem, vergensue cadentem
 In visum *Europae* et nostris produxerat oris,
 (quae variis alii scripserunt singula linguis)
 donarat *Latio* felicitis munere pennae,
 eximiis fulgens per totum laudibus orbem.

Neque e litore illo *Africano* extremo, a spe optima, quae ex amoenissimae hujus plagae ac refectionis loci inventione apud *Lusitanos*, in *Indiam* orientalem per Oceanum primum navigantes, oriebatur, non frustra se tantum laborem, tamque difficile iter suscepisse, *Caput Bonae Spei* dicto, hic fructus amplius exulat. Licet enim littus hoc, montibus ad horrorem excelsis infessum, leonum terribilium aliarumque bestiarum crudelium, infinita pene multitudine ibi degentium, sit sustentaculum; ubi montes tamen deficiunt, et tractabilius in planitie solum, florum suavissimorum, herbarum saluberrimarum fructuumque deliciosissimorum praedi-

praedives existit hortus, teste Cl. Breyn. Plantar. Exotic. Centur. Prim. Cap. I. p. 1. Tempore equidem Dn. Wilhelm. ten Rhyne, ampliss. Soc. Ind. orient. Medici et a Consil. Justitiae, illic extitisse, dubito, cum in Schediasmate, hoc de Promontorio scripto, Cap. VI. ubi de Plantis agit, nulla Ananasarum fiat mentio: post ejus tamen abitum in Japoniam, per Dn. Cleyerum horto, ad Belgici Gubernatoris Castellum extructo, illatas fuisse, Meisterus in Hortulano Indic. orientali gloriatur p. 23. easque inibi nunc laete virescere, testantur Rev. PP. e Societ. Jesu in Itiner. Siamens. Libr. 2. p. 61.

Ab Insulis quoque Africanis non extorres esse Ananasas, probat Franc. Legvat, qui in Insula *Mascurenbas*, alias *Bourbonia*, nunc a rerum omnium affluentia *Eden* dicta, ut et in Insula *S. Mauriti*, hoc gustus exquisitissimum blandimentum reperit; ut alias Afras Insulas hoc itidem fructu superbientes sileam.

Cum autem omnes has, quas peragravimus, mundi partes lucri cupida puppe Batavus aret, quid mirum has deliciosissimi fructus cupedias ab illis Belgio & hinc Europae nostrae, regionum orbis beatissimae, fuisse allatas. Sic Cl. Paludanus Not. in Linschotanium eruditissimis, principio prioris jam seculi se jactat, in suo horto domestico ex India missas Ananasae extitisse plantulas, a frigore Belgici caeli climatisque inclementia destructas. Accedente tamen intimiori exoticarum, sive in hospitium quasi exceptarum Plantarum cultura, calorisque debiti regimine et exaltatione, in variis simul exculta est Batavorum Hortis. In Botanicorum

corum Coryphaei, Excell. Hermanni, Horto Academ. Lugd. Batav. exhibente Plantas omnes, quibus ab Ann. 1681. ad Ann. 1686. hortus instructus fuit, Ananasa quoque p. 37. comparet. In Amstelodamensi Horto Medico singulis annis arte excultam fuisse, et sat magnos et maturos protulisse fructus, testatur Excell. Comelinus in Hort. Medic. Amstelod. rarior. Plantar. Histor. T. I. cap. 57. p. 109. Horto quoque suo vindicavit, tandemque operi immortalis, *Nauwkeurige Beschryving der Aardgewassen* CLIX. Hooftst. p. 494. inseruit Excell. Muntingius, quo libro et Plantarum insolentioribus

- - *depinxit quicquid sub cardine nasci
sciverat Eoo, viderat occiduo.*

Eodem pene temporis articulo in Parisino culta fuit hortus, si fides adhibenda scholae Botanicae Parisinae Collectori.

Quis Germaniae Hortorum in sinum suum primus receperit, incertum. Quod si Hortum Bosianum, quoad Exotica a Celeb. Paul. Ammann. Lips. jam Ann. 1686. descriptum, inspiciamus, Ananasam nostram Catalogus quidem exhibet: at instar foricis se prodit vir caeteroquin *βοτανόματ*®, inter reliquos, quos citat Auctores, Horti Malabar. T. III. p. 23. allegando, ubi non Ananasa Oviedi, sed Anona Maram, seu forte Anona Oviedi comparet, quae Arboris Jakae sive potius Atamaram, Tab. 29. p. 21. ejusdem Tom. descriptae, videtur species; ut sic non Anana-

sam nostram ; sed Anonam vel sylvestris Nanae speciem, tunc cultam fuisse, haud obscure innuat. Quippe cum Nana in aliquibus convenire videtur ; secundum Nard. Anton. Recchum enim in Plant. Nov. Hispan. cum Not. Terent. p. 348. et 454. ejus fructus *Abate de Panucho*, totus quasi e glandulis constat, pineae nucis figura ; secundum Hort. Malabaric. autem fructus conum exprimit, pineae pariter similem, interius albicantem, nec non medulla succulenta saporis grati odorisque suavis refertum. Tantum autem Virum hallucinatum nemo miretur, cum nominis diversitas facile quem in errorem inducere possit. Nec enim *Ananas*, *Ananasa*, *Ananazes*, *Nana* et *Nanana* apud omnes audit. Cave ergo, ne vocis sono deceptus, Ananasam et Anonam confundas, quod a Cl. Ammanno factum : vel Ananasam et Bananasam eandem credas, quod Philopono Navig. in Nov. mund. sive Americ. Rev. PP. Benedictin. p. 53. contigit : cum *Bananas* plane diversa planta existat, Musa nempe caudice viridi, fructu longiore, foliato anguloso ; sive Ficoides vel Ficus Indica longissimo latissimoque folio, Musa Serapionis dicta Hort. Beaumont. E delineatione tamen fructus aeri incisa apparet statim, Ananasam fructum esse ; vocisque sonum aemulum errori anasam suppeditasse. Vocatur autem a Brasiliae primis incolis *Panacous*, Lerio, *Hoyriri* autem, Theveto teste, Sinen-sibus *Ynglay*, Neuhofo, et *Fan-polo-mie* P. Kircheri sic sentiente ; Siamensibus secundum Dn. de Loubere *Saparot*, Malabarensibus *KapaTsiaka*, ut ex Horto Malabarico liquet. Nardus Ant. Recchus illam a Mexicanis *Mazatli*, Oviedus autem

autem tres species diversis nominibus vocari refert, nempe *Tajama*, *Boniama* et *Fajagua*, et quae sunt alia

*peregrina vocabula fructus
pene timenda sono guttur laesura loquentis.*

Post obitum tamen Ammanni, et adhuc illo vivente, in instructissimo istoc Horto, hanc quoque adolevisse plantam, nemo ambigit, qui in illum ex omnibus mundi partibus plantarum migrasse foetus rariores novit: multo tamen citius in Illustriss. L. B. de Munchhausen, Potentissimi nunc Britannorum Regis, et Elector. Luneburg. Consil. intim. Horto Syvebbertiano, prope Hamelense Fortalitium extructo, cum aevi nostri praestantissimis comparando, Ananasam nostram excultam fuisse, hoc certe evincere videtur, quod ibi aliquot centenae Ananasarum laete progerminant, cum nostris in oris vix singulae adhuc enascantur.

Hoc certissime affirmare ausim, in amicissimi Volkameri nostri, Naturae mystae latentis intimi, Horto domestico, tunc statim cum de Ananasae apud Europaeos cultu fama percrebuisset, illam apparuisse, caputque inter caeteros rarissimae notae fructus extulisse; ut nunc vegetam, vigentem, floridulam intueri possimus, quam Saccharo incrustatam tantum et immerfam, effoetam et elanguidam, ante seculum in urbe nostra patria, in Besleriano, nunc Engellandiano Museo, *Wie sieht es* cum explicatione mox prodituro, conspeximus et aeri insculptam admirati sumus. Adeoque metus R. P. Kircheri vanus, extitit,

credentis, Fructum hunc in aliud transplantatum clima μεταβαίνειν εἰς ἄλλο γένος. Nullum enim superest dubium, accedentibus indefessis culturae curis, fore tandem, ut solo caeloque assueta familiarior nobis reddatur; sic enim contigit, ut non tantum in hortis, sed et in Agro nostro Norimbergensi, pro sterili olim arenosoque habito, nunc illae quoque plantae luxurientur, quas nobis maximis suppeditarunt olim sumptibus

alio sub fidere terrae

Trans Indos, extraque vias et solis et anni:

ut, quod de Gallia sua omnium rerum feracissima Rev. P. Rapinus cecinit, patriae nostrae et orientali Franciae jure meritoque adaptare queamus:

*Est tamen omne solum Francae Telluris alendis
Hortorum arboribus rurique insigne colendo.*

CAPUT II.

Ananasae species. Verae et spuriae. Differunt (1) Fructuum α) figura. Ananasa fructu ovato maximo; gingivam cruentat. Fructu conico maximo, nuci pineae similis. Κόνος. Auctor libri de Alimentorum Facultatibus quis? Κουκουράριος. Interpres Theophanis notatur. Oviedi Yayama. β) Mole. Nana fructu conico minore. Oviedi Jajagna. Haec Nana optima. (2) Foliorum colore et figura. (3) Aculeorum situ, frequentia. Nana Americana sylvestris spinosissima. Colore et absentia. Sinensis. Hestii Error circa hanc. (4) Corona, qua carent sylvestres. *Kaidae* species. ten Rhyne Horto Malabarico descriptionem virium addidit. Nanae

Unable to display this page

Compos. Medic. sec. Loc. c. i. veteres *κόνες* vocarunt, et Cedrenus *κόνων καρπούς*. Simeoni vero Setho, de Aliment. Facult. Lit. K. §. VIII. edit. Paris. Bogd. vel potius Psello, (hunc enim verum scripti Auctorem extitisse, et Sethum in Psellianos labores infaniisse, prodit Chiorum doctissimus Leo Allatius, inter *ιατρῶν παίδας* quoque referendus, Diatrib. de Simeon. Script. p. 182.) *κικκινάριοι* nuces pineae dicuntur. Circa hanc denominationem *ὁμοψήφους* habet Nonum de Morb. Curat. cap. 125. et Myrepsum sect. I. cap. 97. quamvis ultimo non *κικκινάριοι*, sed *κικκινάρια* audiant. Continuator Theophranis Libr. 3. n. 43. mutilato nomine *κινάρια* appellat, ubi interpretes *poma esui apta* minus apte vertit. Glycas in Chronico p. 302. *κόναρα* et Myrepsus quoque, *κινάρια* nominat. Quale cognomen et huic Ananasae fructu conico adaptari poterit; haec etenim esse videtur, quae ad similitudinem Sacchari, in conicam formam effigiati, Gallis *Pain de Sucre*, nostratibus *Zucker-Hut* dicitur. Linschotanus colo muliebri fastigiato comparat; *hebben de fatsoen glyk het hoofd van en Spinrokken*. Haec species priori praepollet gustu, gingivas tamen earum usui nimium indulgentium, aequae ac altera cruentat. In hac Ananasa semina granulaque coloris, secundum Pisonem Histor. Brasil. p. 87. subrufi, magis quam in reliquis conspicua deprehendit Pometus; eamque Oviedi *Tayamam* existimat Meisterus, quae vocanda prae caeteris prolifera; cum corona bifida trifidaque saepius superbiat.

Vt figura, sic mole ac magnitudine differunt Ananasae. Datur quippe Nana fructu conico minore carne aurea, et fru-

fructu ovato minore, quae gustus et odoris gratia ad Poma, Gallice *Reinette* vel *Renette* dicta, accedit, quam saporis a reliquis differentiam, forte Linguae Gallicae ignorantia vel ~~seu sequentia~~ seductus, Meisterus Rhenano Vino assimilat, et Oviedi *Fajagnam* credit. Haec omnibus aliis saporis odorisque lenocinio, e Rochefortii Pometique mente, praestat; et fibrosa licet carne, ori tamen ingesta glaciei vel aquae instar diffluit, Nectaris Ambrosiaeque fundens delicias.

Sequitur foliorum discrimen: haec quippe ratione coloris vel glauca inque margine serrata, in Ananasa praecoci; vel subrubentia, in Ananasa fructu conico minore carne aurea; vel coloris viridis lucidioris, vulgo *Seladon-Grün*/ quibus maculae obscure viridescentes inspersae, marmoris instar variegati, marginesque foliorum linea rufescente quasi cinctae, in Ananasa Indiae vulgo Orientalis habita.

Ratione figurae folia alia lata, alia angusta, alia in gladii speciem mucronata, obtusiora alia: sunt quoque rigida alia et supra fructum in fastigium excrescentia, demissiora iterum alia. Imo novam heic Lectoris oculis *Fig. V.* delineatam Ananasae speciem sistimus, ex instructissimo Generosiss. Dn. Baronis de Munchhausen Horto Cl. Dn. Job. Christ. Volkamero missam, cujus folia ab omnibus hactenus recensitis figura, ceu intuentibus apparebit, discrepant.

Aculeorum quoque situ, frequentia, colore et absentia differunt. Verae Ananasae folia pene omnia sunt aculeata, ambitusque eorum serratus magis minusve, instar dentium lucii piscis. Aculeorum alii incurvi, alii erecti. Datur

tur etiam foliis spinosissimis Ananasa Americana, sed sylvestris flore purpurascens, fructu albo lanuginoso, pugni magnitudine, *Tekus* Americanis dicta, hujus quippe folia

*spinis horrentia acutis,
respiciunt aliis haec sursum aliisque deorsum,
hispida tota suis hamis spinisque recurvis
horret.*

Discernuntur et Aculeorum in foliis colore; vel enim sunt albicantes, sicuti in Ananasa fructu ovato carne albidâ, vel purpurascens, in Ananasa carne aurea, foliis obscure rubentibus. Sunt quoque, quae spinis nullis munitae; et quidem Sinensis vulgo dicta Ananasa foliis angustioribus, rigidioribus arrectis, subrubentibus, non ferratis, marginibus aculeis spinisque plane destitutis. Hesses in Horticulturae Libro, vernacula Lingua conscripto, fingit et pingit Ananasam Sinensem; sed in ejus forte cerebro prognatam; quippe ejus descriptionem, quam dedit, si figurae tantum delineatae comparaveris, refutationem ulterius non requires. Id tam certum est quam quod certissimum, quod talem Sinensem nec Agynensis Brabantiae, nec Rysvicensis Hollandiae, unquam nutriverit, nec alibi fortasse talem quis inveniet. Proin, mi Hesse,

Μακρὰ γε δεῖ σε καὶ σοφὸν λόγον,
ὅτῳ με πείσεις.

Distingui quoque poterunt Ananasae foliaceo apice et corona. Verae hac nunquam destituuntur; at sylvestres pene

pene omnes illis carent. Ad posteriores omnino referendae Kaidae species, imprimis *Peni-Kaida-Taddi* Hort. Malab. T. II. Fig. 7. et *Kaida Tsjerria* Fig. 8. cujus fructum haud dissimilem fructibus *Tsiakae* pronuntiat Auctor Illustriss. Florae Malabaricae. Suboluit hoc *βοτανολόγος* Commelino, qui in Not. eruditissimis ad *Kaidas* annectit: *Quod ad Kaidas attinet, folia Aloës Americanae non sunt absimilia, fructus vero fructibus Pinus. Quid convenientius Ananasis. Nec viribus multum differunt, quas huic aeterno operi Cl. ten Rhyne addidit; sic enim ille in Carmine Tom. II. Horto Malab. praefixo canit:*

*Quæis ego (laus absit) subjeci plurima, Vires
omnes adjunxi, quæis Medicina cluet.*

Kaidae ad reliquas notharum sive sylvestrium Ananasarum species viam nobis sternunt; et quidem ad *Nanambra-vam* sive sylvestrem Acoftae, a Clusio notis illustratam, et a Cl. Muntingio in opere Botanico aeri incisam. Radix hujus Ananasae nostrae, crassa, ad latera fibras spargens, coloris bruni pallidioris, succi turgida, e qua folia laete virentia, arcte cohaerentia, haud adeo crassa, aloëticis similia, illis vero, quae in Ananasis veris repertu dantur, longiora latioraque, propullulant, eodem tamen modo in ambitu mollibus spinis crenata, spinosisque cuspidibus instructa. Ex his foliis prodit Truncus hastae magnitudinis secundum Clusium, vel secundum Muntingium altitudinis XXII. vel XXIV. pedum, laevis, admodum rotundus, intus succi plenus, mali aurei e Clusii, vel cerasi

C

arbo-

arboris, e Muntingii mente, crassitie. Singulae arbores secundum radices summa tellure, magnam foliorum comam fundunt, majorum quam quae in arbore sunt. Rami foliorum simul glomeratorum capita proferunt, flamentum admodum et tenerorum, suavissimi odoris, quae nihil aliud sunt quam flos ipse; ex horum singulis spica prodit, Arundinis spicae non absimilis, sed crassior, compactior et elegantior, odore Cedri in terram decidua. E ramis petiolo longiori dependent fructus Ananasae sylvestris, qui cum veris et hortensibus nonnullam habent similitudinem, Melonis magnitudine, figurae elliptico-sphaeroidae, coloris rubri elegantis, vel secundum Muntingium rubeo-flavescentis, oculos oblectantis, integri in partes divisi, quemadmodum cupressini strobili, seu nuces exsiccatae, sed tuberculis foris obsiti, ut procul spectantibus magni pini strobili appareant. Fructus (quem pauci degustant,) sapore utcunque suavi praeditus est, adstrictionis tamen austerae et palato parum gratae particeps. Haec sylvestris Ananasa adnatis se propagat, aliaeque stirpes ex aliis enascuntur, praesertim in sepibus et hortorum ambitu, quos egregie munit.

Succedat huic sylvestri Ananasae, *Nana brava* Marggravii et Pisonis. Quid vocula *brava* denotet, cum ejus nomenclaturam jam in Parreira brava a nobis descripta dederimus, repetere nolumus; eadem nempe est ac sylvestris, et a Pisone in carduorum familiam, qui nunc humi, nunc altis arboribus supernascuntur, refertur. Ejus fructus est insignis magnitudinis, ovalis, ad citrulli accedens,

com-

compositus e quadrangularibus cylindris in extremitate quadrate pyramidalibus, per maturitatem flavescentibus, qui ab invicem separari possunt. Cavi hi sunt instar ossis in capite vitulorum, quod den *Mit-Zahn* (verius *Milch-Zahn*) vocamus; continentes granula ovalia innumera pallide flavescentia, papaveris majoris semine majora, suavia et dulcissimo rore imbuta instar mellis. Quodlibet corpus cylindricum separatum exprimitur digitis in os, ac granula illa rore melleo imbuta absorbentur gratissimi saporis. Fructus etiam transversim discinditur in taleas. Haec Marggravius, et ex illo ipsissimis verbis Piso in Edit. Secund. Hist. Brasil. Anno 1658. edita, qui addit: plura qui volet de hac sylvestri Ananasa sive Nana brava, adeat Bellonium cap. 40. sed apud hunc altum de ea silentium.

Nanis bravis in catalogo Plantarum Americanarum, novis Plantarum generibus annexo, R. P. Plumier accenset Ananasam non aculeatam, *Pita* dictam, id quod a Cl. Tournefortio quoque in Instit. Botanicis in partes vocante Plumerium, factum. Cum autem plures Pitarum species dentur, Aloëticis accensendae Plantis, foliis in filamenta resolubilibus, byssumque saepius aemulantibus, e quibus fibris tenuioribus Ananasae frequens incola, avicularum pulcherrima, (de qua mox pluribus) *Colybri* dicta, exteriora nidi compingit; quae proprie harum Pitarum Ananasae nomen obtineat, non liquet. Si conjecturae locus, crederemus esse illam, cujus meminit in Antillarum Historia naturali R. P. du Tertre p. 105. *une des deux Pites, qui n'a point des petit picquans aux feuilles comme l'Ananas*; quae

species forte erit *Pati* sive *Metl* lenissimum Hernandez, vel *Pati* ou *Mangueis* lenissimo Ximenes; sive *Aloë* Americana foliis angustioribus ac minoribus seu tenuioribus absque spinis Morisonii, quam sub nomine *Aloës* purpureae levis in *Aloëdario* Icone expressit, fusiusque descripsit Cl. Muntingius p. 15. Ejusdem accuratam omnino descriptionem debemus lepidissimo Anglorum Poëtae, Abrahamo Coulejo; quam e *Poematum* Latinorum seu *Plantarum* L. V. p. 302. huc integram exhibuisse ac legisse, non grave erit Lectori Benevolo. Ita autem de *Metla* canit:

*Omnia si Dominus Cacaïs edit, omnia pene
possidet in Metla, nec se facit illa monetam.
Nec Mercaturam exercet: merx omnis in ipsa est.
Nec pueris fert illa Nuces, nec dulcia Poma
foemineo parit oblectamina vana palato:
Tota arbor suus est Fructus; folium omne tenellum
manditur, et victum in promptu dat suave salubrem;
quod simul ac vires aetate acquirit adulta,
textitur in vestes; neve instrumenta deessent
artifici, summo stat Spina cacumine frondis,
et fit Acus sartori, acus et sua fila cohaerent.
Vritur immodico vicini lumine solis
terra siti damnata, hic vivus cortice scisso
fons liquidæ prorumpit aquae, quae leniter arctis
percolata viis, longo Maeandria flexu
fibrarum, nulloque tamen vitata colore,
jucundum virgo trahit intemerata saporem.*

*Hoc satis est Hominum naturae, sed tibi non est,
 prodiga Metla, satis. Quæeruntur dulcia? Mellis
 instar habes; acris delectat gustus? Acetum es.
 Parva loquor, Vinum es, generoso pectora succo
 laetificas, quacunque ruis, curamque metumque
 pauperiemque gravem pellens, velut aurifer amnis,
 influis in Venas; per te miserabilis Indus
 dires adhuc, liberque sibi, dominusque videtur,
 et Rege Hispano est aliquando beatior ipso.
 Si dubitat quisquam, nec possit credere Vinum,
 quam modo vidit Aquam, pleno se proluat haustu:
 (Nam quis aquæ parcat?) factam de simplice Nympha
 sentiet esse deam, et vim numinis ipse probabit.
 Delicias fundens tales, Medicamina sudat.
 Cortice distillant unguenta potentia cocto,
 et pretium est lacrymis, quantum non ulla mereri
 gemma potest, oculo pulcræ nec blanda puellæ
 gutta tremens, cum se pavitantem dedit amanti:
 Non illis rabidi præsentior ulla veneni
 Antidotus, medicant medicatæ cuspidis ictum,
 et gemina exarmannt armatas morte sagittas.*

Ananasæ quoque sylvestris nomine nota *Kerbita* dicta Cl. Hermanno Prodr. Parad. Batav. quæ Caraguatæ species est, quarum plures e Ximene recenset Laët. Not. in Marggrav. Vocatur alio nomine *Karata* et *Karouta*, detorto forte a Karaguata nomine. Piso mentionem injicit speciei, quæ saxis horridis et montibus adhaerere

conspicitur; fructu fatuo quidem, sed purpurei coloris insigni, quem *Ananasam sylvestrem* quis dixerit, semine numerofo turgentem, foliis vere crassis denticulatis, amplis, et instar dipfacci incurvatis; quae aliquando medium sextarium plus minusve aquae limpidissimae continent, maximo eorum solatio, qui per loca deserta, nullisque fontibus irrigua iter facientes ad hasce Plantas confugiunt, et sitim restinguunt. Sicut Pisoni haec scribenti non semel contigit, cum indigenis mediterranea loca perlustranti. Videturque hujus esse species *Ananasa Americana sylvestris* altera minor *Jamaicae* et *Barbados Insulae*, colonis ibi degentibus *Pinguin* dicta, de qua Excell. Plukenet *Phytogr. T. 258. f. 4.*

Vocatur quoque *Anana chicariri*, *Palmae* quaedam species apud Marggravium *Hist. Plant. cap. 3. p. 16.* Pisoni de *Facultat. Medicam. simpl. Libr. IV. cap. 10. p. 62.* vocatur *Ana checariri*. Estque haec secundum Exc. Rajum *Hist. Plant. p. 1318.* *Palma Brasiliensis* prunifera folio plicatili seu flabelliformi, caudice squamato. Plura de hac *Anana chicariri* suppeterent, ni invida fors opus de *Palmarum speciebus*, ab Augerio Clutio in tractatu de *Cocco Maldivensi* et *Hemerobio* promissum, nobis quod dolendum surripuisset. Praecipuis certe *Historiae naturalis* Scriptoribus et Botanicis annumerandus hic Auctor, qui jactis sub Patre Theodoro Clutio, *Horti Medici Lugd. Batav. Praefecto*, in re herbaria fundamentis, Gallias percurrentes in *Montpelienfi* tandem *Academia* a Cl. viro, Richerio de Bellaval, duobus pene annis vicarius Botanici adoptatus est. Hinc

Horti

Horti Regii Medici Monspeliensis gratia in Africae interiora penetrans, ut quicquid ibi novum aut minus visum naturae beneficio, pro soli et caeli diversitate natum, in Europam redux referret; sed obstitit bonis his conatibus fors inimica: ter quippe captivus investigationis laudandae poenas luere coactus est. Regis equidem Mauritaniae diplomate ter in libertatem restitutus, excussus tamen omnibus iis, quae simplicium tessellas floridiores reddere poterant. Belgio tandem Patriae redditus, praeter jam citatas de Cocco Maldivensi sive Nuce medica, et Ephemero sive Hemerobio dissertationes, Thesaurum Exoticorum meditabatur, in quo ex Indiae orientalis occidentalisque armario melioris selectus simplicia confarcinarat, Cl. Bontii Plantarum Indicarum orientalium descriptiones ulterius illustraturus et ditaturus. Habebat et sub manibus Tractatum de Palmarum speciebus: quae omnia in spongiam forte incubuere. Haec occasione Ananae Chicariri de Augerio Clutio, dicta sunt, qui minime cum Clusio confundendus, quod a Viro caeteroquin eruditissimo nuperrime factum memini.

Anona quoque Oviedi inter Ananasas relata a Cl. Ammanno in Horto Bosiano: sed cum hoc de errore alibi jam dictum, hinc non ulterius immoror.

Nana quoque *Pacoba* vocatur a Morifoto Bananas sive Musa: sed haec, uti supra jam innuimus, toto caelo a nostra Ananasa differt.

CAPVT III.

Radicis externae consideratio. Major primus Anatomem Plantarum tentavit. Radicis partes internae: Vtriculi, fibrae, tracheae. Caulis exterior. Ejus interiora Cinarum congruunt. Cinarum descriptio e Malpighio. Folia pro specierum varietate variant. Describuntur ex Horto Malabarico. Foliorum ordo, aculei, figura, color, gemma, quae Plantae mater. Structura interior, eadem quae in aliis crassioribus e Malpighio descriptis. Fructus. Ejus capitulum Strobiliforme. Apex foliaceus omnes Plantae partes continet, ut et furculi laterales. Flores cui Classi inferendi? Florum color, stamina, stili. Seminum receptaculum, forma. Circa hanc Hesi error. Illorum valvulae. Ananasae in Insula Bourbonia et Horto Volkameriano semine destituuntur. Fructuum Caro, corculum. Fructus transversim dissectus detegit plexus reticulares, tracheas, globulos, utriculos.

PLantam ipsam, quoad omnes rimari partes, acutiusque inspicere, animus est. Firmatur igitur *radice* carnosiori crassiuscula, quae non quidem leviter in summo terrae haeret, et super illam fibras nudat, sed deorsum descendit, multisque apricatur fibramentis; ceu ex icone apud Nard. Ant. Recch. Histor. nov. Hisp. Libr. VIII. c. 78. patet. Non nimis quidem longa est, coloris, secundum Exc. Muntingium, bruni pallidioris, (*bleekbruyne verbig*) undiquaque tamen longas, capillatas nonnihil nodulatas spargit fibrillas, ut Illustr. Horti Malabar. Auctori placuit Tom. XI. Cardui edulis radici per quam similem pronuntiat Acoft. Arom. Libr. c. 44.

Ad internam structuram quod attinet, partibus continentibus, quae vasa sunt, et contentis sive succis, eas non desti-

destitui, nullus dubitabit, cui Malpighiana et Grevviana in eruenda Plantarum Anatome, stupenda diligentia, improbusque labor notus. Quamvis, ut verum fateamur, neque in Patriam nostram nosmet ipsi sumus injurii, inventionis gloria, non Anglis solum, non Italis, sed Germanis nostris, et quidem maximo *MAIORI*, Kilionensium quondam Podalirio, sit tribuenda, ceu ex ejus Planta monstruosa Gottôrpiensi omnibus clarum.

Gaudet itaque Ananasae radix, vesiculis utriculisque, ceu parenchymate, plerumque sphaericis, oblongioribus interdum, in se mutuo hiantibus, magnitudine tamen differentibus, liquore limpido, nonnunquam vapore roreque turgidis, qui per membranarum, ex quibus utriculi constant, poros se insinuant, cum patentior janua, qua intrent, non detur, licet Excell. Malpighius, utriculos in se mutuo hiantes et pervios faciat. Praeter utriculos fibrae, sive vasa succifera, radice ingrediuntur compositionem, lympham seu succum specificum Plantae deferentia, cui fistulae aëri excipiendo et derivando destinatae, tracheae nempe Malpighianae, accedunt, quae omnia cum adeo parva sint, ut sine microscopio aegre conspiciantur, oculosque nudos, non tamen acumen mentis ingenique fugiant, ab ulteriori examine desisto, quae in sensum incurrun, in Horti Malabarici stupendo opere reperiunda, annectens. Media nempe pars obtortae radice formam obtinet, primae radiciformes scaturigines externe trunci lamellae inferuntur, foliaque inferiora perforant, et quidem illic loci, ubi folia decidua aliquantulum putrefacta maxi-

me conspicua, foliis vero vegeto virore expansis, evanescent; laterales radiculæ triplicem nobis ostendunt phasim; prima subfusca est et filamentosa, altera lignea albicans muscosa, tertia sive medullaris nervea, prædura et admodum firma.

Succedit radici pars proxima *caulis*, inter folia e radice exsurgens; nec enim quoad mediam partem sub terra vegetat, quod nonnullis visum, teste et refutante hoc Bosmann. Voyage de Guinee Lettr. 16. p. 316. Numero is est unicus, rotundus, rectus, sine stolonibus, duobus tribusve tamen foliolis secundum Excell. Comelinum in Hort. Amsterod. obsitus. Ipse caudex est tripedalis, si fructum annumeres, pro climatis tamen ratione varians, crassiolus pollicis ferme latitudinis, viridi nitente glabro cortice obductus, qui semiannulatis geniculis interdistinguitur. Quoad interiora, nec utriculis, vasisque lymphaticis, nec tracheis, æque ac radix, destituitur, humorque in vasis contentus subdulcescens pronuntiatur Ill. Hort. Malab. Collectori. Cumque ad Cinaram nonnullis accedere videatur hæc planta, imprimis quoad internam lignosam substantiam, teste Dn. de Loubere dans le Voyag. de Siam, nil impedit, quin credam, caulem quoque, quoad structuram internam cinaræ congruere, quam indefessa Malpighii cura sequentibus delineavit: Varii, inquit, fibrarum fasciculi in cinaræ caule compaginantur. Interdum triplex fistularum lignearum collectio A geminos trachearum ordines B. intercipit et ambit, quandoque gemini trachearum fasciculi A. unicum fibrarum acervum B. amplexantur et urgent.

Circa *Folia* discrepant Auctores, cum et *Ananasae* species varient, quod pluribus a nobis jam demonstratum. Sic Thevetus junci foliis latis, Clusius Aizoi aquatilis foliis, Oviedus cardui generi aspero et spinoso, Neuhofius vel sempervivi vel Aloës foliis eadem similia pronuntiant, consentientibus duumviris Historiae Brasiliensis solertissimis, Marggravio *Histor. Plantar. Libr. I. cap. 16. p. 33. et Pisone Hist. natur. et Medic. Brasil. Libr. 4. p. 195. Edit. secund. A. 1658.* In prima enim Anno 1648. omissa sunt.

Secundum delineationem in Horto Malabarico conspiciendam, qua nemo alius meliorem dabit, folia ex semiannulatis erumpunt geniculis alterno ordine, illorum bina totam trunci peripheriam arctissimis amplexantur vinculis, inferiori parti confertim, superiori laxius trunco adnectuntur; oblonga sunt, supra fructus in fastigium excrecentia, sinuosa, sensim in cuspidem aculeatum stricta; vel, ut Piso loquitur, in gladii speciem mucronata, interiori parte concava, fibris in utraque superficie laxioribus et fungosis pertexta, regularique nexu procedentibus, quarum interiores caeteris majores, crassiores ac valde durae; ubi radículas ejaculantur obliquo, secus recto ductu procedentes, candicantes: Interior sinus subviridescit, illius latera ad unius circiter digiti crassitiem fusco virore nitent.

In laciniis *aculei*, congruo et quasi artefacto ordine infiguntur, instar dentium lucii piscis, ut Marggravius l. c. loqui amat. Vnumquodque folium in duas dispescitur laminae, cujus convexa pars rarioris, concava autem densioris structurae est; folium ordine sextum, per universum

hunc truncum, aliud recta e diametro oppositum habet, adeo ut totus truncus Hexagonus, ob circularem et cochleatam foliorum compaginem, dici queat; semilunares foliorum unguis concinna insertione trunco firmiter adhaerescunt, superiori vero membranula, reliquae foliorum substantiae, viridescuntibus fibrillis agglutinantur.

In oris folia haec muniuntur spiculis, ceu aculeis densis, rigidis, acutis ac incidentibus, versus cuspidem parumper incurvis, non tamen aduncis; inferior pars circa caulem ad duos tresve pollices sine aculeis est; textura illorum rigida, crassa, densa, spissa, venulis parallelis, ex unguiculis ad cuspidem, quae durior paulo et rigidior striata; quae ad inferiorem caulis partem prodeunt, oblongiora sunt, in vetustiori planta ex viridi subflavescent, ad oras ex flavo rufescent, ut et in spiculis aculeatis, in parte superiore, extra oras rubescent, colore saturo rosaceo, in parte nempe ima ac interiori; in exteriori incarnate rubescent, in superiori flavescent, vel, secundum Neuhofium, aurantii sunt coloris; circa latera subincana pubescent lanugine, farinaceo ac albicante rore conspersa.

Superiora una cum inferioribus ejusdem sunt figurae, circa caulis cacumen interius in una parte sanguineo-saturo ac vivido nitente rubore suffusa, albicantibus punctis interpersa, rosam tulipamve marmoream diceret, versus cuspidem fusco et nitente virore, vel etiam sanguineo, si teneriora sunt, in exteriori latere colore vivido incarnato, superne viridescunt, vel ejusdem incarnati coloris, farinacea quoque nive, qua color ille incarnatus, ceu viror in foliis

liis obfuscatur, conspersa; nive hac remota, ipse foliorum color plenius sese conspectui offert. Singulorum foliorum apices praeduris aculeis mucronantur: unumquodque folium gemmam continet, quae licet perexigua, integram tamen plantam perfectissime in se comprehendit, pedunculo trunci circuitui, exteriori nempe ejus lamellae, insertam. Hoc tamen notandum, folia pro varietate specierum Ananassae, coloribus, aculeis, spinarumque situ differre.

Si interior structura ad microscopii normam exigitur, crederem, eam non aliter se habere in Ananassae foliis, ac in aliis crassioribus, utriculorum maxima copia feracibus, de quibus sequentia ad majorem illustrationem immortalis gloriae Malpighius promittit: Lacerata cuticula, dum sensim costulae evelluntur, appensae utriculorum series reticulariter implicitae reperiuntur, quibus tota folii latitudo et crassities excitatur. Sunt autem utriculi ovalis figurae, et inaequalis etiam, invicem contigui, tunicaque in modum vesicae laxata componuntur, quae ligneam fibram et tracheam secundum longitudinem ad centrum excurrentem, amplexatur ipsique haeret; unde laceratione utriculi frequenter manifestantur.

Sequitur nunc *fructus*, in quo *flores* quoque proveniunt. Excrescit in caule unicus, cacumini ejus insidens, veluti nodus, superioribus foliis inferne succinctus, Strobiliformis Pini Italici fructum referens, cinarae instar, foliis futurorum florum operculis eleganti specie constructis, atque in modum cochleae (si nempe a laeva versus dextram foliorum ordines insequaris, alias rectius insurgunt,)

ipsum fructum obsequentibus, ita ut sextum in ordine, semper e diametro aliud oppositum habeat, ubi bina ad latera paria circumstant. Foliis hisce rhomboidaeis, cuspidatis, surrectis, rigidis, ad verticem sensim minoribus, etiam in oris, cuspidibus seu aculeis parvis ac rigidis munitis, venis in longum, versus cuspidem striatis, anterieus sanguinei ac nitentis coloris, ut et exterius, ubi albicante farina obfuscatur, in unguiculis viridescens.

E vertice Strobiliforme oblongum capitulum, vel pulchram potius rosam foliaceam emittit; in germinationis exordio, perinde ut caetera fructus folia, rubram, atque in accretione viridescens, sed ubi lanuginosa tunica obvelatur, purpuream; in sui principio arcte, congruo tamen ordine compactam, sensimque magis expansam, in apice splendide virentem. Integer fructus pyramidalibus conflatur capsulis, ab interiore caule ad extimum corticem decurrentibus.

Foliaceus apex, qui fructui insidet, nonnunquam simplex, alias multifidus, radicum, facile hic separabilem, ac lateralium surculorum primordia in se continet, quae radix non minus ac stylus, fructus medietatem permeans, partibus continentibus, vasculis puta succiferis, et tracheis sive aëriiferis, idemque et contentis sive succis specificis, gaudet, ut non mirum, ipsum verticem easdem, quae in tota planta sunt, partes includere; idem etiam, si obtutum acuas, in lateralibus plantae surculis, propagationi sicuti foliaceus apex destinatis, videre est.

Ad Flores tandem devolvimur, qui in fructus vertice
e fo-

e foliaceis tuberculis in Europa nostra, Commelino teste, Mense Majo vel ineunte Junio prodeunt, e vertice oculorum ceu gemmularum exsistentes, quae per totum, cortice excepto, ad verticem fructus, ubi foliis densioribus vestitur, ad ipsorum foliorum unguiculos extuberant; suntque florum conceptacula, quarum pedunculi florum calices, in fundo rotundi primitus clausi, postea transgressum floribus concedentes, deciduisque floribus semet constringentes concrecentesque evadunt. Gemmulae de caetero follicosae sunt, et nonnihil ad latera compressae, conformatae ex tribus rotundiolis, crassis, rigidiusculis arctique convolutis foliolis, quae ad se invicem sunt constricta, coloris exterius sanguinei et nitentis, albicante farina, quae ruborem obfuscet, conspersae, intus virides et aqueae. Flores ex hisce gemmulis follicosis exsistentes tripetali sunt, oblongi, ad verticem rotunde cuspidati, superiori parte stricti, inferiori convoluti, ubi arcto orificio, a gemma follicosa, cujus fundo sunt inserti, tanquam a suo calice arripiuntur. Hinc factum reor, ut ab incomparabili Christianissimi Monarchae quondam ArchiBotanico Tournefortio, e mente quidem Rev. P. Plumerii floribus monopetalis, veluti infundibuliformibus tripartitis fuerit annumeratus, reclamantibus licet Illustr. Sloane in Catal. Plant. Insul. Jamaic. et Comelino in Hort. Amsterod. qui tripetalorum Classi asseruere.

Colorem florum quod concernit, ad verticem sunt caeruleo saturi, inferne albicantis, petalis marcescentibus e rubro fuscescunt. Acu certe nil fingi, nil pingi potest peni-

penicillo nobilius admirabili flosculorum horum concinnitate, caelestem Thaumantiam seu Iridis arcum, si radii solares rore adhuc madentes collustrent, oculis exhibente, teste autopta Rochefortio:

*Sicut enim varios ad-versa sole colores
hic trahit, et visu pulcherrimus aëra sulcat:
sic quoque vestitur variorum flore colorum
Ananas, ac gremio late explicat alma virenti
purpureo, macula radiantem versicolore.*

Stamina flosculis insunt sex, flavis, surrectis et oblongis dotata apicibus, quorum tria foliorum interstitiis, reliqua supra incisus e lateribus infiguntur foliis, ac fundo gemmae follicatae se inferunt. *Stylus* in illis eminet unicus, candidus, superne bifidus, trifido apiculo, cujus quodlibet interstitium bisecatur, et crispatur instar lilii. Flores e gemmis cuspide acuta purpurea prominent, quorum qui in inferioribus gemmulis sunt concepti, citiores exiliunt, qui in superioribus tardiores, etiam in ipso vigore angustis osculis hiantes.

E regione staminum, quae non ipsis floribus, sed florum interstitiis inferuntur, sepulta jacent *semina*, in quovis nodulato tuberculo, floris retinaculo, terna singularibus cancellis, triangulari forma, qui trigona quoque infarcitur ac distinguitur membranula, seclusa, ubi affabre factis, nerveisque catenulis rotundiusculis colligantur corollis, quarum fimbriae eleganti rotundarum gemmularum cingulo obvestiuntur, binos inter colliculos, sicuti pinealis glandula inter cerebri nates, recumbentibus. Quoad semina
ipsa,

ipsa, parva sunt, plana, pyriformia. Cl. Tournefortius e Plumerii mente reniformia pronuntiat, calyptra sive involucro tenui, Gallice *Coiffe* dicto, obvoluta. Liquet hinc, quomodo Hesselus in Horticultura sua, uti in plurimis, sic quoque circa Ananasae semina ineptiat, cum citri seminibus sive granis assimilet. Vbi praecocia, albicant, maturefcentia apicibus fuscis dotantur, plusquam matura, castaneas fuscedine aemulantur, atque in valvulis seu cavernulis, quae intra carnem, proxime ad corticem, vel gemmulas floriferas confitae sunt, reperiuntur, rarius in una capsula bina. Ipsae *valvulae* oblongae sunt, in longitudine versus medium stylum fructus, utpote corculum, directae, atque in illa parte, quae magis ad stylum accedit, strictiores ac veluti membrana nitente candida obductae, et plures ad singulas gemmas follicatas, exstantes. Semina haec sive Granula Ananasis in Insula Bourbonia sive Mascareigne abjudicat Dellen dans la Relat. des Ind. oriental. c. 3. Et certe in illis, quae amicissimi Volkameri nostri Hortus producit, uti saepius mihi retulit, defuere, id quod in malis quoque aurantiis citriisque in climate nostro prognatis, saepius fieri assolet.

Putamine hactenus fracto, nucleum pulpamque fructus maturi tandem inspiciamus. Caro ex albicante (pro varietate tamen fructus,) flavescit, succulenta, saporis praeter ceteris fructibus gratissimi, acido dulcis et vinosi. In Fructus meditullio stylus seu corculum est oblongum, rotundum, duriusculum, ex albo flavescens, carne subdura, quae lignosis intus est pertexta fibris, teste Flora Malabarica.

Crederem, stylum hunc per fructus longitudinem ad coronam foliaceam usque pertingentem, nil aliud quam caudicis caulisque prolongationem e variis fibrarum fasciculis compaginatam, ubi mox triplex fistularum lignearum collectio, geminos trachearum ordines intercipit et ambit, mox gemini trachearum fasciculi unicum fibrarum acervum amplexantur et urgent, ceu superius innuimus. Qua autem ratione stylus hic sive corculum ad pinnam sive fastigium foliaceum fructus pertingat, e figura Turnefortiana, ubi fructus per longitudinem dissectus exhibetur, patescit.

In fructu transversim inciso Lectorisque oculis exhibito, oblongae et radiosae striae apparent, e corculo sive stylo medio seu meditullio fructus egredientes, et ad corticem excurrentes, quarum caro magis succulenta et flavescens; continet enim pulpa Ananassae fibrarum reticulares plexus, una cum contentis tracheis; et globulis sive nodis, acido dulcem sive vinosum succum continentibus, firmatur; areae vero utriculis lympham asservantibus perbelle replentur, atque hi in meditullium hiant, veluti in corde accidit, carneis lacertis et fibris valvulas inibi firmantibus.

CAPUT IV.

Plures de Plantarum Characterе solliciti. Difficultas ab Anomalis. Plumier illam temperare instituit. De Ananassa nihil determinat. Quidam ad Cinaras referunt. Harum Character e Columella et Hermanno. Alii ad Carduos. Kircherus notatus. Alii ad Aizoa, ad Melones, Brassicam. Nonnulli Nuci Pineae similem volunt. Nonnemo Palmae speciem facit, male. Strobilus Indicus. Cur ab Hispanis *Pinas* vocetur? Rajus anomalis vel pomiferis infert.

infert. Pinea nux inter Poma. Poma Fructus omnes *descriptes*. Male a Paulo Icto excluduntur. Nux est Mollusca. Sloane herbis flore tripetalo, Turnefortius flore monepetalo annumerant. Volkamerus inter baccifera. Ejus methodus Plantarum.

Inter felicissima seculi nostri Inventa hoc quoque arti nostrae accessit, ut post primos et imbecilles adhuc conatus Caesalpini, Columnae, Gesneri, Zaluzanii a Zaluzaniis, Bauhinorum aliorumque, de vera Plantarum methodo, principes Botanici studii viri, Jungius, Morisonius, Rajus, Hermannus, Rivinus, Tournefortius, de plantarum certo characterismo, cogitare serius coeperint. Hoc a floribus et seminibus, cum perianthiis et capsulis, vel solis, vel junctis desumpto, innumerum tandem plantarum numerum certis classibus, ordine et ex artis lege digestis, inferere, et quas exterarum regiones primum visui nostro offerunt, discernere statim certoque quasi Lari assignare docuerunt; ut hoc ipso carnificina illa memoriae, qua nuda olim plantis imposita nomina in futuram oblivionem mandanda fuere, liberati simus. Licet vero tanta ipsis debeamus; harum tamen methodorum nulla tam infallibilis, tam congrua adhuc existit, ad quam, ad regulam quasi Lesbiam, cunctae cognitae regularesque plantae examinari, nedum irregulares illae, singulares et anomalae cogi possent, tanquam exceptiones a regulis generalibus, ad libertatis scilicet naturae, nullis legibus obnoxiae, ostentationem, ut Excell. Rami verba mutuemur. Addit vir immortalis gloriae, Hist. Plant. T. I. *Si natura rei id pateretur, humanam tamen hoc non admittere*

conditionem. Cum enim Plantarum numerus ingens existat, in his aetatis angustiis, memoriae imbecillitate, intellectus inadvertentia et caligine; quis adeo universalem specierum omnium notitiam, adeoque claram et distinctam singularum, se unquam assequi posse speret, ut tali operi sufficeret. Quis adeo circumspectus esse potest, ut ad omnes omnium convenientias et differentias attendat, easque sub uno quasi intuitu comprehendat; quod tamen ad eas inter se conferendas necessarium est.

His defectibus supplendis, cum praecipue tot incomperta adhuc nobis Europaeis plantarum Americanarum genera cerneret Rev. P. Carolus Plumier, (quem jam alibi laudavimus,) ordinis Minimorum in Provincia Franciae, et apud Insulas Americanas Regius Botanicus, tribus peregrinationibus ab Anno 1689. ad Annum 1697. Americanas regiones perlustrans, cunctarum Plantarum, cunctorumque Animantium Catalogum descripsit, delineavitque. Haec dum agit, nova simul Plantarum Americanarum genera cum orbe communicat erudito, plantasque incertas certis generibus insignit, quando characterem generis e florum et fructuum constitutione, ac nomenclatura, partim ex Indicorum Botanicorum libris, partim e celebriorum Botanicorum aut Botanophilorum nominibus desumit.

Non equidem comparet Ananasa nostra inter nova Plantarum Americanarum genera Paris. 1703. in 4to edita; in Catalogo tamen Plantarum Americanarum, huic opusculo annexo, Ananasae species recensentur, cum Excellentiss. Tournefortius in Instit. Botanic. jam plantas nonnullas, a Plumerio secum communicatas et depictas, quas inter Ana-

Ananas, in Appendice ad novum Plantae genus revocaverit quidem, nil certi tamen determinaverit.

Quod si viri ad studium hoc perficiendum penitus nati hic caecutiant, quid mirum, ad diversa Plantarum genera a diversis priorum temporum Botanicis Ananasas fuisse relatas?

Et illi quidem, qui ex Historiae naturalis scriptoribus primitus Ananasae fructum inspexerunt,

atque caput cinarae compar, sed acutius atque pulchrius;

Cinaram Indicam pronuntiarunt, sed pungentibus destitutam aculeis, quod inter plures alios Oviedo, Acoftae et tandem Bontio aliisque placuit; Columellam, qui graphice Cinaram descripsit, in hypothescos patrocinium allegant, Libr. X. canentem :

*Hispida ponatur Cinara, quae dulcis Jaccho
Potanti veniat, nec Phoebus grata canenti.
Haec modo purpureo surgit glomerata corymbo,
Myrteolo modo crine viret, deflexaque collo;
Nunc ad aperta manet, nunc pinea vertice pungit,
Nunc similis calathus, spinisque minantibus horret;
Pallida nonnunquam tortos imitatur acanthos.*

Apte haec omnia in Cinaras, hodie *Artichaut*, dictas, quadrant; in Ananasas minime: nam licet Cinarae caput conum pineum aemuletur, in reliquis tamen tantum distant, quantum aera lupinis, cum inter plantas angiospermas capitatas, pappescentes floribus fistulosis referantur a

Celeb. Leidenſium quondam Botanico Hermannſo Cinaræ, quæ notæ ad Ananaſas minime trahendæ.

Oviedus et poſt illum Caſp. Bauhinus in Pinace, aliique Carduum Americanum foliis Aloës vocarunt. Hinc et Ambroſinus Phytograph. P. I. T. I. p. 2. *Aberam*, fructum exoticum Braſilienſem, (quo Ananaſam nomine intelligit,) cardui ſpeciem pronuntiat; quod a Joh. Bauhino in opere Botanico, ejuſque Epitomatore Chabraeo factum, qui ad capitatas ſpinofas ſive carduos referunt. Etiam Rev. P. Kircherus Chin. illuſtr. p. 189. huic Carduorum claſſi inferendam putat Ananaſam; annexa tamen hac ridicula epi- criſi, cui nemo unquam applaudet, experientiae quippe e directo contraria; hanc nempe cardui inſtar, quam carte- joſoli vocant, pullulaſcentem Plantam, in Europaeo cli- mate tandem conſitam, in carduum domeſticum degenera- turam.

Lobelius Aizoi majoris ortu perſimilem, Acoſtae au- tem doctiſſimus interpres in Notis, Aizoi aquatici facie exoticam plantam, eſſe aſſerunt. Hinc Boſmannus in Gui- neae deſcript. Gallicae Plantae *Joubarbe* dictae, (quo no- mine et Sedum et Telephium intelligunt) aſſimilat. Neu- hoſius Meloni quoad fructum, alius Braſſicae Cypriae, ſimi- lem faciunt, quippe quæ foliorum loco in caput conglo- meratorum caulem in medio habet craſſum, albidum, mol- lem, palato gratiſſimum et florem referentem, unde Cau- liſlorae nomen.

Plurimi tamen, penes quos et regionis et fructuum prima inventionis laus, Nucis Pineae in Ananaſa ſimilitudinem ſe-
repe-

Unable to display this page

similitudine *Pinas* appellant, non ideo nominari, quod ejusmodi squamas lignosas habeat; sed quod ejus cortex simili modo distinctus videatur, tametsi non squamatim, sed *Peponis* modo cultello integer auferatur.

Recentiores Botanici, qui in Plantarum intimiori et accuratiori scrutinio omnem posuerunt operam, cui generi apte accensenda *Nana*, dicere mussant. Excell. *Rajus*, Botanices totius fidissima *Pharus*, ad *Anomalas Plantas* refert, tandem ob convenientiam aliquam, *Pomiferarum* classi ingerit *Libr. XXIII. sect. 3. cap. 6. p. 1332.*

Scilicet et *Pinea nux* ad pomifera olim referebatur, quam disertim *Pomum* vocat *Ἐπιγυρματοποιός* *Bilbilitanus*:

*Poma sumus Cybeles, procul hinc discede, Viator,
Ne cadat in miserum nostra ruina caput.*

Id quod e *Cascellii Jurisconsulti* joco forte Poëtam hausisse credit *Cl. Nonnus de re cib. Lib. I. c. 43. p. 140.* de quo *Macrobius Libr. II. Saturn. c. 6. Cascellius Ictus urbanitatis mirae libertatisque habebatur. Praecipue tamen is jocus ejus innotuit. Lapidatus a populo Vatinius, cum gladiatorum munus ederet, obtinuerat, ut aediles edicerent, ne quis in arenam, nisi pomum misisse vellet. Forte iis diebus, Cascellius consultus a quodam, an Nux pinea pomum esset? respondit: si in Vatinium missurus es, Pomum est. Tanto enim odio Vatinium habuit populus Romanus, ut Vatinianum odium pro magno Catullus usurparit.*

Sed et extra hunc *Cascellii* jocum, inter *Poma nux pinea* relata. Sic enim *Plinius*, annotante maximo *Salmasio*,

masio, cum titulum cap. 9. Libr. XV. dedisset: *omnium pomorum genera et natura*: a nucibus pineis incipit, et ejusdem Libr. c. 22. ubi de nucibus, *solum hoc pomum natura compactili operimento clausit*. Imo, quod hic *ὡς ἐν παρόδῳ* notandum, Pomi appellatione omnes arborum fructus *δενδρίτας* contineri, quorundam fuit opinio. Sic Hesychius: *Μῆλον καρπὸς πάντῳ δένδρου*. Idem: *Μῆλον πᾶς καρπός*. At vero Pomi appellatione Noces non contineri putabat Paulus L. 205. de Verb. signif. *Qui fundum vendidit, Pomum recepit. Noces et ficos et uvas duntaxat Duracinas et purpureas, et quae ejus generis essent, quas non vini causa haberemus, quas Graeci τρωξίμους appellarent, recepta videri*. Qua de re fusius Gallo-
rum *πολυμαθές ται* Menagius in Jur. Civil. Amoenit. cap. VIII. Quodsi inter Noces referenda Ananasa, Mollusca nux erit, de qua Suevius in edulio, quod inscribitur Moretum:

Mollusca haec nux est, ne quis forte inscius erret.

Haec occasione pomiferarum, quarum classi ab Exc. Rajo inserta Ananasa. Celeb. Hans Sloane Prodr. Histor. natur. Jamaic. Part. I. herbis flore tripetalo annumerat; diligentissimus Tournefortius tamen e Plumerii mente dissentit, florem monopetalon veluti infundibiliformem tripartitum tuberculis embryonis innascentem Ananasae tribuit.

Haec cum ita sint, et Artis nostrae Dictatores inque Botanico Studio Archidaduchi, quibus

haud similes secula tulere viros,

diffideant, nullius certe sensum, cui proprie Ananasa classi

accensenda, adstringere volumus, sed liberum in eo cujusque judicium relinquimus.

In hac sententiarum dissidentia et divortio, cum Amicissimo Volkamero sermones miscens, ejusque in re tam ambigua, tam abstrusa, mentem explorans, hoc tandem responsi tuli: cum nova foret Planta, cognitis hactenus Plantarum ordinibus eam inferi commode non posse. Si quis tamen urgeat, *inter baccifera fructu composito referendam esse.*

Haec Vir βοτανοφίλτατ@, de cujus laudibus nihil dicam, ne homini Amicoque conjunctissimo publice blandiri videar. Judicium hac in re provoco cujusque in hoc studio docti, qui operis sub Tit. Florae Norimbergensis editi profecunia legit: annon illa intimae in hoc studiorum genere eruditionis gratiam spirent. Optant vero doctiores, ut porro Methodum Plantarum, omnium quotquot sunt certe absolutissimam, quae ultimam mox videbit manum, in plausum literarium emittere velit, cum immortalis nominis fama, et gratissimae posteritatis magna admiratione, quippe

Solo hoc Sole viget Plantarum notio vera.

CAPUT V.

Canfarum primarum notitia difficilis. Naturalis Ananasae temperies. Gustus sensum prae reliquis extollunt Caesalpinus et Schelhamerus. Dulces Ananasae particulae quales? Salinae quoque commixtae ad acidum accedentes. Elasticae, sulphureae. Saporis Ananasae diversitas. Assimilantur Praecocibus. Saporem et odo-

odorem non soli confundunt Noribergenses, sed et alii Germani, Galli, Latini. Ananasæ saporem similem pronuntiant, fragis, pyris Bergomatis, malis Persicis, Armeniacis *Renette*, cydoniis, cerasis, Vino Rhenano, Saccharo, Melli. Peculiaris inest sapor odorque vix exprimendus.

Vm nimium angustis mens nostra circa primarum constitutiva principia coërceatur terminis, ita ut a cognitione primarum causarum ferme excludatur, et eo res tantum redeat, ut quos unum in alterum corpus inferat effectus, (actiones et reactiones corporum in scholis philosophorum audiunt) solum explorare queamus, hosque non ex primis, utpote remotis, sed ex propinquiore et sensui obviis principiis; huic quoque viae tritae nobis insistendum erit et demonstrandum, quid de Ananasæ naturali temperie gustus nobis promat.

Huic enim sensui prae ceteris palmam defert Vir sui seculi summus, Andr. Caesalpinus de Facult. Medicam. Libr. I. c. 1. *Soli sapes, inquit, certius et propinquius non solum temperamentum ostendunt, sed et reliquas facultates longe efficaciores, tum ad morbos gignendos, tum ad sanandos, et c. loc. c. 4. A Saporibus certissima habentur facultatum indicia, non solum primarum, sed et reliquarum omnium.*

Huic sententiae applaudit, eamque illustrat ingeniosissimus Schelhammerus. *Quicquid concinna colorum varietas et ineffabilis ex eorum miscela exsurgens pulchritudo oculis offert, Vanum esse et merum prope ex rerum superficie remeantis luminis ludibrium, Mathematici demonstrant: Qui auditum demulcet, auresque titillat, suavisissimus et caelestium*

choro aemulus putatus concentus, tremulae motus aurae est, et paulo plus quam nihil, in quod promte hinc etiam evanescit. At sapes (quod cum odoribus habent commune) proximo corporum contactu ipsas, ex quibus constant, particulas offerunt: et cum tactus externa tantum sentiat, intima et recondita naturae gustus percipit et contemplatur. Quae cum ita sint, quid delitiosissimi fructus illecebrae gustui communicent, inspiciamur. Abblandiuntur linguae quam maxime, quatenus poros atque tubulos, papillasque nerveas, grata dulcedine laxant ac demulcent, et, sicuti Lucretius l. 2. de rerum natur. v. 399. exprimit:

*Jucundo sensu Linguae tractantur in ore,
ut facile agnoscas, e laevibus atque rotundis
Esse ea, quae sensus jucunde tangere possunt.*

Quae Poëtarum Philosophus e Democriti Praeceptoris principiis hausit, qui χυμὸν γλυκὸν τὸν στερογγύλον ἢ εὐμεγέθη, saporem dulcem, rotundum amplumque, pronuntiavit. Gaudent enim hae Nanam sive Ananasam constituentes particulae flexibilitate, mobilique mollitie, omnique pertinaci irregularitate ac figurarum asperitate maturi fructus destituuntur. Involutae tamen sunt his dulcibus roscidisque et linguae et gulae blandimentis salinae particulae, πρώταις et primario nerveas papillas linguae molliuscule lancinantes, quas si quis molles aculeos cum Willisio de Anim. Brut. c. 12. de gustu, pronuntiari velit, licitum erit. Hae salinae particulae a roscidis oleosisque ac serosis solvuntur et obtunduntur, ac quasi involvuntur, ut linguam ne feriant, sed

titil-

titillent : aqueis enim ferosisque particulis abundat hic fructus , ut vere in illum Hippocratis istud quadret : *γλυκὺ ἐς δύναμιν , οἷον ὕδωρ , γλυκὺ ἐς γεῦσιν οἷον μέλι*, *dulce ad potentiam velut Aqua, dulce ad gustum velut Mel.* Libr. 2. de Alim. c. 5. t. 13. Ad naturam vero acidorum has salinas fructus nostri moleculas accedere, gustus saepe dulcacidiusculus, analysisque probat chemica, quae efficit, ut omnia dulcia spiritum acidum magis ac minus corrosivum fundant.

Elasticas , spirituosas , sulphureas particulas in gremio Ananasae latere, et per internam fermentationem caloris ope evolvi, odor fragrantissimus innuit. Nec enim Theophrasto Plinioque fides habenda, qui dulcia raro odorata esse perhibent; quam opinionem alibi destruximus : tanta enim fructus hujus dulcedini conjuncta et commixta est fragrantia, ut secundum Acoſtam, odore dignosci queant aedes, in quibus asserventur.

Ex hac particularum hactenus recensitarum modificatione, i. e. figura, textura, partium fluidarum motu et combinatione , fluit fructus hujus efficacia virtusque, quae ex Idiosyncrasia subjectorum fructus comedentium variat; ut nihil adeo certi quoad vires et effectus decernere et definire quis queat, nisi semper facta relatione ad individuum. Quod cum varium sit , varia pariter hujus fructus visitur efficacia , operatio et saporis species. Licet enim negari haud queat, diversas illius recensitas species , saporis quoque atque odoris parere differentias, hoc tamen diffitendum non est, unum eundemque fructum, a diversis comestum , diversas impressisse papillis nerveis , ceu gustus or-

gano, saporis ideas. Hinc Auctorum in exprimendo vero et adaequato Ananasae sapore dissidium.

Praecocibus, quae malorum Armeniacorum species, (unde Gallorum *Abricot* detortum,) sapore assimilat cum plurimis aliis illustris Thevenotius, dum scribit, *il laisse a la bouche un odeur d'Abricot. Palato mali praecocis odorem relinquit.* Saporem hic cum odore confundit vir clarissimus, aequae ac a Germanis nostris interdum fieri assolet; nec enim quis solos Norimbergenses nostros ideo false sugillet, quod in Lexico Germanico Serotini factum, tanquam non nisi quatuor sensibus ideo sint praediti, cum non apud nos nata, aut unice recepta sit ista sermonis ratio, qua uno eodemque vocabulo res, ad gustus et odoratus sensum pertinentes, pronuntiantur et efferuntur, sed et ab aliis id quoque fiat. De Dialecto Germanorum Australium Helvetiorumque, ex Historia Concilii Constantiensis Ulrici de Reichenau, itemque germanae fidicinis lyrae, acutissimi Opitii, paraphrasi poetica Cantic. Canticorum hoc fuisse probavit πολυμαθὴς ατ@ Wagenfeilius de Noriberg. Reb. notab. cap. 16. p. 110. Penes Gallos quoque hanc vim normamque loquendi esse, ea, quae e Thevenetio modo adduximus, probant; et apud Latine scribentes frequentissime legimus, aliquid Hyblam Atticosque flores sapere, pro bene olere, et vice versa. Sed ad saporis Ananasae varietates redeundum nobis.

Fragis similem pronuntiarunt plurimi, quos inter Neuhofius in Brasil. descript. p. 240. et in Itiner. Sinic. p. 346. Bontius Hist. Natur. et Med. l. 6, c. 50.

Qui legitis Cinaras atque Indica dulcia fraga.

Marggrav. Hist. Plantar. Brasil. Libr. I. cap. XVI. p. 33. alii-
que.

Pyris, a Bergamo Italiae urbe dictis Bergamatiis, succo
saporeque egregiis, comparat Ananasae saporem Cl. Mun-
tingius, qui mox malis Persicis, quod ad gustum, aequi-
parat. Dn. de Loubere vero delicatiori malorum Arme-
niacorum speciei, Gallis *Parvie* dictae : Malis, quae Gallis
Renette, sive renata, Anglis *Pippin* dicuntur, assimilant Roche-
fortius et Pometus, vel, ut Martialis versu exprimam,
dulcibus aut certent quae Melimela farvis.

Cydoniorum et Nucis moschatae mixturam Ananasam ex-
primere credit Historiae Mexicanae Auctor. Cerasorum
suavitates in fructu hoc se gustasse Langhansius; vini Rhe-
nani vero delicias in Jajagna, Ananasae specie, Meisterus exi-
stimant.

Μέλι τὸ καλῶμενον τὸ λεγόμενον σάκχαρι, sive Mel arundineum,
quod Saccharum dicitur Arriano in Peripl. Mar. Erythr. in
fructu hoc ob dulcedinem, se reperisse testatur, Hyblaeum
superans Nectar Cl. Muntingius. Sed ut brevibus me expe-
diam, illi denique, quibus intimius Indias perlustrare, resque
naturales accuratius nosse datum, fateri coguntur, inesse fru-
ctui huic peculiarem plane saporem, qui ex innumeris suavi-
tatum plurimarum conjunctionibus mistus omnes, quas
hactenus recensuimus, delicias exhibeat, adeoque verbis vix
exprimi queat. Vt major his, quae scribimus, habeatur
fides, testes advoco autoptas, Rochefortium et Pometum,
quorum ille in Historia naturali et morali Antillarum Insu-
larum

larum Livr. I. chap. X. Artic. VI. p. 120. Edit. ult. in IVto. Elle a un goût si releue, et qui lui est si particulier, que ceux qui l'ont voulu parfaitement décrire, ne pouvant le faire sous une seule comparaison, ont emprunté tout ce qui se trouve de plus delicat, en l'auberge, en la fraise, au Muscat, en la Rénette, et apres avoir dit tout cela, ils ont esté contrains de confesser, qu'elle a encore un certain goût particulier, qui ne se peut pas aisement exprimer. i. e. Tam sublimi, peculiari plane ac singulari sapore gaudet, ut accuratius illum descripturis, cum sub una comparatione id fieri nequeat, opus fuerit, omne illud trahere in subsidium, quicquid in malis Persicis, fragis, uvis Apianis, malis renatis et melimelis suauitatum et deliciarum est. At postquam haec omnia dixerunt, fateri tandem coguntur, inesse huic fructui proprium et verbis vix exprimendum saporem. Pometus vero l'Histoir. general. de Drogues, haec de sapore Ananasarum habet : Elle est si sa-oureuse, que je ne la sçaurois mieux exprimer, si non en disant, qu'elle a le goût de la Pêche, de la Pomme, du Coing, et du Muscat tout ensemble. i. e. Tanta saporis excellentia, ut melius vix me expedire queam, quam dicendo quicquid deliciarum in Malis Persicis, Appianis, Cydoniis, uvis Moscatulis, in Ananasae fructu simul commixtum esse.

Nec minor diversitas odoris est, quam erat saporis. Alii Rosarum fragrantiae, alii vinosae suaveolentiae, alii pomorum, solis calore ad maturitatem tendentium, halitui, alii illi Persicorum generi, quod a malis et cotoneis nomen apud Italos et Hispanos invenit; iterum alii isti, quem ipsa Cydonia fundunt, haud dissimilem pronuntiant, fando
haud

haud accurate exprimendum, nec calamo circumscribendum. Propius accedes, si vinosum pronuntiaveris.

CAPUT VI.

Omnis Terra Ananasae colendae apta. Montosa, umbrosa, arenosa et aquosa loca. In Septentrione terra calidior fimo equino infecta eligitur. Irrigatio. Aër liberior. Boreas inimicus. Aedes fenestris obductae. Rudbekii fornaces subterraneae. Primo vere Aëri non est exponenda. Propagatio ex apice sive Corona, quae humidissima: ex germinibus caulibus: ex semine dubia est: ex foliis. Per folia propagantur Opuntia, Ficoides, Citrus.

Ubi Ananasa non sit ex illorum fructuum genere, quos originis suae genialis amor adeo delinivit, ut nullo labore, nulla industria, ingenio et arte alibi, quam ubi primum nati, ad culturam disponi possint; nullam enim terram, culturae officiis studioque debito praeparatam, dedignatur: nunc, quale solum diligat fructus noster,

Nec vero Terrae ferre omnes omnia possunt,
dispiciendum. Variant exoticorum Auctores in solo huic plantae assignando. Nard. Anton. Recchus Mexicanas Ananasas montosis locis, Neuhofius in India orientali, in umbra, subeunte tamen humoris salubritate, feliciter germinare asserit, additque, Terram feligendam, vulgo *soete engulle*, dulcem et mollem dictam. Secundum Floram Malabaricam arenosa et aquosa loca amat, et

pullulat in campis siccis atque aequora juxta.

In regionibus nostris Septentrioni proximioribus, ubi major adhuc in cultum plantarum exoticarum

labor est impendendus, et omnes cogendae ad fructum, et multa mercede domandae, eligitur terra mollis, pinguior, calidiorque, cujus nativae macies deciduis arborum foliis, vel ligni scobe, in putredinem resolutis, fimoque equino recenti corrigatur et acuatur; et quoniam iteratis calefieri vicibus amat, aliquoties fimo recreetur equino, fenestrisque ab omni inclementiori aëre desuper muniatur, ne velut foetus in ipso utero ante partum tabescat.

Cave, ne siccior tractentur Ananasae: irrigandae ergo per fossam, ne caulem attingat pluvialis humor. Hoc ut impediatur sedulus hortorum cultor, caulem arboreo cingat musco, humiditatem longiuscule conservante vel arcente. Opera quoque danda, ne crebrioribus imbuantur imbribus, ac pluviales foliorum interstitiis inhaerentes guttae, cauli damnum inferant in putredinem vergenti.

Aër eligatur aliquanto liberior, quippe cujus beneficio sursum eriguntur in germinatione, conservantur in augmento et vitae processu, succorumque pariter circulus et fermentatio facilitatur. Ab omni Borea immunes sint,

cum Boreas semper Nanae saevissimus hostis.

Hinc cum e calidiori climate in nostrum transvecta planta, (quae nullum fere nunc caelum aut solum fugit,) in areolis fimo repletis et desuper fenestratis aedibus, quibus calor intendi, sicque ad debitam maturitatem cogi, et a frigoris

goris injuria defendi possunt, conservandae, aediculae vero illae ingruente inclementiori statim autumno claudendae.

Vel si aedes e vitris confectae, aliaque commodiora desint hibernacula, ad ductum Cl. Rudbekii, subterraneae fornaces in usum trahantur, quarum beneficio vegetantes orientis calores aemulatione quadam, ad nivosos borealis climatis horrores retrahere liceat, et germinationem exoticarum stirpium, (etiam ex ipsis feminibus) desperatam huc usque promovere; de quibus maximus naturae mystes, Major, in Gen. errant. cap. 11. Plura itidem de fornacibus his subterraneis Hæssus.

*Mollem igitur ne laedant frigora Plantam,
haec contra duros hiemis servanda rigores,
donec agat zephyros annus solemque reducat.*

Cave tamen, ne vere ineunte statim aëri exponatur, priusquam aestas appropinquaverit, et plurimum jam deflagaverit; amat quippe aestum, in fervida producta regione, qua calor maxime viget,

quaque dies medius flagrantibus aestuat horis.

Ad Propagationem plantae quod attinet, diverso fieri amat modo. Commodissimus est per plantulam novam e fructus cacumine resurgentem, foliaceum apicem sive coronam vulgo nominatam; quippe quae decerpta, soloque convenienti impacta, facile propagari potest. Tanta foliaceam hanc coronam humiditate scatere asserit Fr. Pyrard *discours du Voyage des François aux Indes orientales, et Traité des Animaux et fruits des Indes observées par Auteur* chap. 9. p. 332. ut quindecim pene dies extra terram relictæ non cor-

rumpatur, sed ad Ananasae propagationem apta remaneat; quod propria experientia confirmavit toties nobis laudatus Volkamerus. Ex Illustr. Commelini mente, fructu abscisso planta relinquitur, donec nova germina producat, quae anno insequente divulsa, et solo eidem, modo praedicto impacta, secundo posthac anno ad frugem rursus perducantur.

De Ananasae per semen productione altum apud plures exoticorum scriptores silentium. Si fides habenda foret Henrico Hesso in Hortulan, German. vernacula lingua conscripto et edito, res esset facillima. Sic enim ille: E seminibus, qualia non quidem in fructibus apud nos coacte maturefcentibus, sed ex India allatis, reperiuntur, propaganda Ananasa, id quod sequenti contingit modo: Semen, citri semini simile, coloris tamen magis bruni, vere ingruente per diei unius spatium aquae committitur, exemptumque iterum ficcatur, et satis profunde in solum pingue optimo fimo equino praeparatum, atque in vase vel cista enutritioni plantarum destinata, asservatum deponitur; probe irrigatur, et ab omni frigoris pruinaeque arcetur accessu. Vas, cui committitur, sit satis amplum, ut diutius in illo conservari possit, cum non sine evidenti periculo transferatur. Interdum quoque semper obtegenda planta, ad concentrandos solis calores. Mense secundo plantulam videbis feminalem, cinarae instar prodeuntem, foliolis angustioribus, indies tamen in majorem molem tendentibus, usque dum ad debitam magnitudinem pervenerint. Haec Hesselus, penes quem sit fides, quae pluribus vacillare creditur.

Omnem

Omnem fidem et experientiam primo intuitu superare videtur, quae ἀθανάσις & alias Kircherus de hac Ananasae propagatione per folia tradit. Refero ejus ipsissima verba Chin. illustrat. p. 189. *In Ananasa, inquit, admiratione dignum occurrit, quod non semina solum in terram projecta, sed et surculi, quin et folia ipsa terrae implantata, novas similesque plantas fructusque producant, quod et multis aliis plantis contigit.*

Mira haec per folia propago, non tamen impossibilis, modo curiositatis amans φρεσὶ πευκαλίμῃσι νοήσει. Sed si per analogismum Opuntiae quis propagem per folium perpendat, Kirchero omnem non abjudicabit fidem. Sic φιλτάτον κέρας, Cl. Volkamerus retulit, in suo horto foliola Ficoidum nonnullarum in terram decidua, laete vegetasse, ficoidemque produxisse; id quod de Aloë Africana brevissimo crassissimoque folio, flore subviridi, quoque annotavit Exc. Commelinus Hort. Amsterod. P. II. p. 11. Citri nova per folia productio certe habet, quod in admirationem rapiat curiosos. Quis unquam credidisset fieri posse, ut ex succa pene folia terrae mandata, radices agant, e fibrillis protrudant folia in ramusculos se expandentia, dorsalisque folii nervus caulis truncique tandem vicem suppleat. Coniunctissimi Fratris, Pastoris Furthensium vigilantissimi, citretum centenis experimentis hoc artificium monstravit, indeque Summorum Imperii Procerum promeruit gratiam, qui rem mirandam clementissimo dignati sunt aspectu. Hancque novam, a Mirandola olim jam indigitatam, foliaceam citri productionem, Hesperidum Noribergensium Tomo

secundo solertissimus operis hujus laudatissimi Auctor, Vir nobilissimus et integerrimus J. C. Volkamerus uberius declaravit.

CAPUT VII.

Vfus Medicus. Succus roborans est : in malo *Esfalvados* dicto. Vis cordialis in Electuariis analepticiis. Siti medetur. Sanctorii Instrumentum. Melones Aquaticae praestant in siti restinguenda Ananasae. Num in Febribus exhibenda? Petroselinum, Noribergensium deliciae, ulcerosis fere letale. Ananasae vis diuretica unde ? quomodo temperanda. Folia diuretica in hydrope. Ab Ananasa *ὄργανος*. Vfus in Gonorrhoea. Vis alexiteria. Aqua Ananasae spirituosa.

Icet apud nos, ob fructus adhuc raritatem, indeque fluentem caritatem, in officinas Pharmaceuticas usumque medicum nondum fuerit introducta Ananasa recens; utraque tamen *India surgentem ad solem, vergensve cadentem* virium Medicarum notitiam habet. Jam enim illis in oris, hujus remedio atque usu

foeda malorum

Pestiferum dat terga cohors, praenuntia leti

Victa jacet legio, debellatque dolores.

Succus Ananasae in optimorum roborantium numero est, quatenus portionibus aethereis, elasticis, sulphureis, motus sanguinis turbatos impeditosque, ad circulum rite peragendum revocat et invitat, sive, ut nonnullis placet, spirituum e sanguine ortum atque vigorem, promovet, instar Vini
genc-

generosi. Hinc in malo, *Esfalvados* dicto, quod est debilitas e nimio Veneris oestro proveniens, (de quo Dellon *Traité des maladies des Pays orientaux* chap. 8.) mira praestat, ideoque laudibus extollitur a Rochefortio, Pilone, Marggravio aliisque.

Eodem modo magnifice animum languidum recreare, spiritus sopitos excitare, amaraque curarum (ut Vini laudes a Lyrico mutuemur) efficaciter eluere, Muntingius testatur. Vim ejus cordialem celebrat Rochefortius, hocque titulo in Electuariis analepticiis Ananasa in Indiis condita locum invenit; quippe sanguinem nimia ebullitione attenuatum, adeoque in cordis thalamos majori, quam par erat, impetu irruentem, particulis dulc-acidiusculis placat et compescit.

Siti intensissima ardentibus propinandam Nanam suadet Historia Mexicana: roscida nempe humiditate, qua glaciei instar in ore se resolvit, linguam siccam et exsiccam uberrime irrigat. Carere igitur possunt Indi elegantissimo Instrumento, quod pro siti sedanda a Statices illo ingeniosissimo Statore, Sanctorio, Comment. in I. Fen. Avic. quaest. 87. excogitatum est ac descriptum. Quod si tamen et hoc insuper expeteretur, Ananasae impleri succo suaderem, quo per foraminula sensim exstillante, omnis scabrities linguae ariditasque, quae aestus febriles comitari solet, fugatur. Quamvis ad extinguendam febrilem sitim, tanquam meliores et securiores Nanis, citrullo affines Melones aquaticas Brasilienses, vulgo *Melons d'eau*, Germ. *Wasser-Melonen* dictas, substituat Bosmann, dans
la

la descript. de Guinee : quem fructum post Marggravium et Pisonem, vivis quasi coloribus exhibuerunt, Rochefort, du Tertre, Purchas aliique Historiae Indicae scriptores, quos pagina non capit; omnium tamen optime nuperrimus Virginiae Encomiales *dans la description de la Virginie.*

At circa usum Ananasae in febribus in diversum tendunt Auctorum sententiae. Historia Mexicana tanquam febrium refrigerium commendat; Piso autem febricitantibus, vulneribus et ulceribus infestatis, (febres forte innuit symptomáticas, istis plerumque connexas) abstinendum ab hoc fructu monet. Adeo enim humores accendere ait, (forte illo Hippocratico Libr. 2. de diet. c. 33. motus, τὰ γλυκέα θερμαίνειν πέφυκε, *dulcia calefacere solent*,) ut non solum aegrorum impediatur restitutionem, sed et in pejus eos disponat: quem infelicem successum cum Celeb. Wormio, a fructibus crudis, et ad maturitatem debitam nondum evectis, acidoque adhuc corrosivo scatentibus, provenire reor.

Negandum certe non est, diuretica, (quorum classi hunc fructum inferendum esse, latius mox probabimus,) effectum hunc, Ananasae a Pione adscriptum, saepius in casibus similibus prodidisse. Sic Petroselinum, sive Apium hortense, quotidianum civium nostrorum alimentum, quod non, ut alibi fieri consuevit, carnibus pro grato sapore conciliando incoquunt, sive, ut Plinianis me expediam, *inter oblectamenta magis, quam cibum recipiunt*; sed plenis buccis ingerunt, ut reliquae culinares herbae hujus respectu ipsis pro nautea, nullum quidem bene valentibus incommodum

modum parit : at vulneribus et ulceribus afflictos inflammationes ex *σελινουκρεοφαγία* sensisse non leves, sed erysipelaceas, aestu subsequente febrili incredibili, recordor. Idque malum toties recrudit, quoties herbam hanc comedere repeterent, ut et ipsis ferme letalis fuerit planta, apud Romanos epulis dicata feralibus. Causa quaerenda est in particulis acribus, plantae huic inhaerentibus : unde vis diuretica *πρώτως* dependet, quibus serosae sunt immixtae, ut gustu statim discerni nequeant. Quis hic non cum philosopho Poëta exclamat :

Nec ratio remedi communis certa dabatur :

Nam quod alís dederat vitaleis aëris auras,

Volvere in ore licere, et caeli templa tueri,

Hoc aliis erat exitio, letumque parabat.

Eodem se modo res cum Ananasa habet, cujus vis diuretica reliquis omnibus praepollet, Neuhofio, Pisone, Rochefortio testibus, qui in urinae suppressionibus pelendoque calculo Nanam, incantamenti instar, solatium afferre contendunt : quali ratione autem vim diureticam exserat, facile colliget, *ὅς τις κατὰ θυμὸν ἐπιφράσσαντο νοῆσαι*, ut Homeri verbis in Hymn. Apoll. utar. Cum enim fructus hi comesti copiosam materiem aqueam, glaciei instar in ore diffluentem, suppeditent, quae ad renes postea propulsa, et in ureteres per carunculas papillares angustissime perforatas transcolata, in vesicam denique, veluti corporis matulam, derivatur ; nemo non videt fructum hunc merito inter diuretica reputari. Etenim sub tenaculis suis mollibus, dulcibus, viscidis, junctum habet characterem salinum, qui

viscidum tenaxque coagulum in renibus attenuat, liquat, abstergit, fundit, serumque a sanguine secernit. Sunt hae particulae salinae in Nanis immaturis adeo conspicuae et acres, et calculum tanta vi protrudunt in urethram, ut exitu ipsi denegato, vitae discrimen nonnullis attulerint, referente hoc Ampliss. Cleyero, Protomedico et Consiliario supremo Judicii in Batavia Insulae Javae majoris splendidissimo, Dec. II. Ann. IV. Obs. V. Ephem. N. C. qui proin modum, quo tutius exhiberi queat, praescribit sequentem: Sumitur integer ad maturitatem redactus fructus, inque taleolas sectus Mariae balneo immittitur, ut succus exfudet, et accedente calore, vis aliqualis caustica fructus in maturam dulcedinem convertatur; qui postea succus blandissimo balnei calore correctus, jucundius tutiusque remedium existit.

Folia quoque diuretica non destituuntur facultate: haec enim in Aqua Oryzae (quae teste Dellon *Traité des maladies des Pays orientaux* chap. 5. p. 24. Ptisanæ nostrae vices supplet,) cocta et pulvere Baliari mixta, in potu assumpta, hydropticorum ventres purgant, teste Hort. Malab. loc. cit.

Est et Ananasa remedium,

Venerem quod roborat aegram,

dum sanguinis motum auctiorem reddit, cum dulcia plurimum *επισπορε γλισχρε* corpori foenerent, seroque *δρυχομόν*, par-
tim et vis illa diuretica, genitalia majori cum impetu extendit, vasaque spermatica turgidiora efficit. Sed plane diversas hunc fructum in gonorrhoea vires promere, Muntingius asserit; nisi gonorrhoeam benigniorem, a superflua
seni-

feminis generatione ejusque turgescencia subortam, intelligat.

Abdominis ex flatibus intumescenciae immaturos fructus mederi, Hortus Malabaricus loc. cit. annotavit.

Alexiteriam huic inesse vim, Cl. Piso Hist. Nat. et Med. Libr. IV. Edit. sec. probat, dum Ananasae succum venenis, imprimis succo Mandihocae, *Manipura* dicto, largius et crebrius hausto, adversari refert; qui, Rochefortio subscribente, porro memorat, Ananasae radicem idem praestare.

Ex eodem fructu fermentationis via, ut Chymicis loqui fas est, humida tractato, aequaliter sic attenuatis per motum intestinum particulis sulphureis aethereisque ac subtilisatis, et excussis visciditatis vinculis, spirituosam ardensque obtinetur aqua, in qua concentratum, quod in fructu maxime activum; adeoque parva dosis majorem fructu effectum praebet; si tamen largius sumatur, Pisone et Rochefortio hanc cautelam suggerentibus, vias urinarias corrodit. Hinc Auctores suasoresque sunt omnibus, ne illam, nisi a prudente medico, qui acrimoniam corrigere novit, exhibitam, quis assumat.

CAPUT VIII.

Poma mitia. Ananasa in conclavi maturescit *Nanae cacabae*. Cibi inde parandi ratio. Vino, aquae, muriae immerguntur. Crudae cum aromatibus comeduntur. Fructus horaeus est. Mycalesiae Cereris fructus. Conditae in Europam afferantur, Succus cum aqua mistus. Vinum inde paratum. *Nanaja*.

Raeclaras Ananasae virtutes, et quot quantaeque in genus humanum, singulari DEI optimi beneficio, inde manent utilitates, vidimus. At jucunditate, qua hominis palatum demulcet, non minore pollet, utpote deliciis omnibus longe praeferenda. Expeditur autem Nana adulta maturaque. Maturitatem in pomis Virgilius per vocem *mitia*, interpretis autem ejus, Servius Maurus, melius adhuc expressit, definiens, *mitia poma esse, quae non remordent, cum mordentur*. Hoc pariter in Ananasa evenit, cujus mitis maturitatis dulcedo, non immaturae immitis cruditas desideratur.

At vero quae vi solis maturescunt, minoris fiunt apud Indos, secundum Pisonem, quam illae, quae in conclavi vel oporotheca aliquandiu suspensae sunt, ad imitationem Martialis in suspendendis pyris,

quae lentae pendent religatae genistae.

Vocantur autem Nanae ad maturitatem eductae, et suo tempore adultae, Marggravio teste, *Nanae cacabae*, quibus tamen, si degustandae, externa prius cutis auferenda.

Decorticatam Nanam, inque taleolas sectam, Vino madefacere solent lautiores Hispanico; sic enim tolli illius noxam, non frustra existimant, modo tantum temporis in vino haereat, usque dum hoc prorsus imbiberit, supereturque eo modo succi pravitas. Impregnatas sic vino taleolas, cinamomo saccharoque inspergunt Africani litoris auriferi incolae, teste Bosm. in descript. Guineae.

Quibus vinum non suppetit, aquae immittunt fructus disse-

dissecti frustula, ut acrimonia extrahatur, teste Neuhofio in Itin. Indiae oriental. p. 209. Muriae quoque immitti, Historia Mexicana his verbis meminit, p. 311. *Recentia secantur in frusta, ac muria permittuntur immadescere, ut pars in bilem apta nata converti exsiccetur, ac veluti evanescat.*

Nanas autem plerumque in mensis exponunt secundis, quarum oblectamentum et ornamentum sunt. Crudae comeduntur, nunquam tamen sine aromatibus nec citra vini irrorationem. Estur quoque cruda cum pipere.

Si diutule asservetur, putredini, instar aliorum horaeorum fructuum, obnoxia: nec enim per annum durat, sicuti fructus Mycalesiae Cereris in Boeotia, qui ad simulacri pedes expositi, integri vegetique per anni fere totum spatium perdurabant, si Graecorum narrationibus habenda fides. Ut a corruptione igitur conserventur, Saccharo condiuntur in universum annum, quae partim aegris sitientibus magnifice auxiliantur, partim, ut Plinii verbis rem eloquar, *condiendis cibis miram conciliant suavitatem.* Atque hos conditos, omnium ex Indiis allatorum fructuum delicatissimos pronuntiant Rochefortius, Acosta, Neuhofius, Muntingius aliique, eosque Lutetiae Parisiorum venales semper proflare, Pometus testatur.

Fructus per longum dissectos, via sicca cum teneris foliolis condiunt, et postea secundum artem iterum conjungunt, glacieque incrustant saccharina, ut hoc ipso figura fructus foliorumque integra conservetur, et Rochefortio scribente: *Fait voir en ces heureuses contrées, non obstant les chaleurs de la zone torride, une douce image de triste*

productions de l'hy-ver. i.e. In felicibus hisce regionibus, (de Antillarum Insulis loquitur,) non obstante zonae torridae aestu, dulcis funestorum hyemis effectuum imago exhibetur.

Amplius succus Nanae exprimitur et pluviali fontanaeque aquae, hydromelis instar, commiscetur, teste Marggravio.

Nanajam, Vinum ex Ananasis paratum, nominant, eodem Marggravio annotante, quod Malvasino comparant Rochefortius et Pometus, generosiusque cunctis aliis Vinis pronuntiant. Nanaja haec tribus septimanis seposita, in fermentationem abit, corruptioni proximam. Quod si quis totidem adhuc expectet hebdomadas, in integrum restituitur hocce vinum, generosius longe priori evadit, voluptatumque lenocinium existit, si modice quis eo utatur mediceque. Spiritus etenim recreat animales, languenti opitulatur cordi, stomachique medetur nauseae; urinae suppressiones tollit, omnibus malis averruncandis, quibus et fructus, inservit, de quibus jam pluribus actum est.

CAPUT IX.

Fructus immaturi exitiales; maturus an ferrum arrodatur? Foetum abigit. Slyptonge. Bilem auget, ut dulcia omnia. Anginam efficit et inflammationes, haemoptysin, ventris tormina. Luxuria Indorum immoderata.

Vm nil profit, quod non laedere possit idem: Ananasiae quoque, aut intempestivus aut intemperatus Vfus plus Aloës quam mellis habet.

Intempestive comeduntur immaturae, quas summe exitiabiles funestasque pronuntiant Indica-

dicarum rerum scriptores. Quod si, ex Acoftae et Linschotani fide, cultellus maturae insertus Ananafae, per aliquod temporis spatium, quoad partem vulneri inhaerentem fere consumatur: (hinc Dureto fructus ferrum comedens, *Fruit qui mange le Fer* :) quid de immatura expectandum? et quae turbae ex ejus esu meruendae? Dissimulandum vero hic non est, cultri Ananafae infixi erosionem erroris redargui a Cl. Bosmanno in descriptione Guineae Epist. 7. p. 316. et Terentio Not. in Hist. Mexican. qui hoc merito fabulis accenferi anilibus, contendunt: cultrum enim, non per horae dimidium, sed per dimidium anni, huic fructui infixum non corrodi, licet acies ejus obtundatur, quod ab omnibus acidis, malis citriis, aurantiis, limonibus aliisque fieri solet.

Intempestive etiam hunc fructum praegnantēs sumunt, ob nimiam aquas et calculum pellendi vim: quid mirum igitur, si utero gerentibus exhibitae, et ab illis comestae, foetus abigant, instar fructus *Caraguatae-acangae*, quae non secus atque Ananafae immaturae, acidulo sapore dentium stuporem non tantum inducit, sed et linguam atque fauces fauciat, palatumque excoriat, ut non immerito *Slyptonge* a nautica pube nominetur.

Hujus facultatis non ignarae meretrices Indicae, ut viris tuto se prostituant, sceleratum infanticidium esu Ananafae immaturae et Caraguatae exercere memorat Piso Hist. natur. Brasil. Libr. IV. cap. 82. p. 111.

Biliosis hunc fructum minime conducere, Historia Mexicana annotavit, cum balsamicum bilis liquorem nimium quantum adaugeat; quod ab omnibus dulcibus fieri vulgo credi-

Unable to display this page

vix vivere possunt

His sine, tanta illis est gratia, tanta voluptas :
illas quoque luent poenas, quas

tot pabula luxus

et recte gladio plures occidere dictae

scitamenta gulae

corpori humano intemperato usu accersere solent.

Sic Ananassae optimae, intempestive et intemperate sumptae nocent, ut cum Plinio tardum dictu, pluribus profint, an noceant; neque viribus corporis utilius aliud, neque aliud voluptatibus perniciosius.

CAPUT X.

Ananassa animalibus, volucris, insectis, grata. *Guinambi* Avicula minima cur *Tomineo* dicta. Ejus rostellum. Lingua. *Colybri* illius species. Caput, pedes, alae, volatus velocissimus. Anglis *Hummingbird*, Germanis *Blumen-Specht*/ Sinensibus *Tunchonfung* unde dicantur? Plumarum venustas, unde varia nomina. Ex his Icones pingunt, in aures faciunt. Bene olent. Passer moschitus. Niduli, ova: utraque in Museis visuntur. Num ex Erucis generentur? an hyeme moriantur? Renatae. Captae vix per diem vivunt. Cantus ut passerum, non luscinae. *Hoitzitzlin*. Vfus Medicus. Hostis *Nhamdu Guacu*, a quo dentiscalpia, describitur. Hostis Ananassae, Insectum *Kakkerlakke*, quale; a Meriana depictum. Neuhoffii circa hoc Insectum observatio.

Ntequam coronidem huic opusculo imponamus, paucis juvat annectere, non homines tantum allici delitiosissimarum Plantarum praecipua hac Ananassa; sed et animalia, v. g. simias, Kircheri in Chin. illustrata teste, volucres et insecta, quorum catalogum recensere longum nimis foret.

Seligimus ante omnia verum naturae miraculum, eo quod prae caeteris fructus hujus mellea in floribus latitante dulcedine delectetur, ac e Nanae bravae sive sylvestris, Pitá dictae, filamentis exteriora nidi componat.

Avicula est e minimis quidem, magnum tamen stupendumque DEI, ludere gestientis in rebus productis, opificium, ut vere dixerit Plinius, naturam nunquam magis, quam in minimis totam esse. Pro varietate gentium, specierum, (quippe novem describit Marggravius) et qualitatum, varia quoque fortitur nomina, e quibus *Guinambi* vel *Guainumbi* generale credit Piso Histor. Brasil. Lib. V. p. 319. Edit. 1658.

Magnitudo molesque itidem varia secundum diversas species, cum aliquae cicadae, crabronis vel bombylii, aut muscae majoris (hinc Illustr. Dionysio in Histor. natural. Americ. Septentr. c. X. p. 152. *mouche* dictae,) vix excedant. Mirum ergo non est, si tantae levitatis, ut unum duntaxat Tomino Hispanicum, sive XII. grana pendat, unde quoque nomen *Tominejo* fluxit, quo aviculam hanc Joseph a Costa Histor. natur. et moral. Ind. occid. L. 4. c. 37. et Nieremberg, Hist. Natur. Libr. X. c. 88. p. 239. designant. Minima harum species in Aruba domini Belgicae Coloniae, in Curaçao Insula commorantis, repertu dari, Rochefortius testis est. Neque minor in capite pro specierum diversitate varietas, ut plurimum cum pennis cerasi dulcis mediocris magnitudinem vix aequat. Rostellum subrotundum, aequale, tenue, et valde acuminatum, rectum, paululum tamen versus extremitatem deorsum vergens. Color hujus niger, excepta inferiore parte prope exortum, ubi rufescit.

Linguam habet duplicatam sive bifectam tenuissimam, in nonnullis instar acus, qua vestes sarcuntur, secundum Oviedum; in aliis instar sutorii fili cerei, (*as a Schoomakers vva-xed Thread*) secundum Nehem. Grevv in Mus. Reg. p. 61. in aliis denique instar serici fili tenuissimi, secundum Pisonem et Marggravium. Hanc extra rostellum longe exerunt, ut florum melleum rorem extrahant et lambant.

Ex avicularum harum numero quandam *Colybri* dictam, Rochefortius in Antill. Histor. natural. et moral. cap. XV. Art. XVII. p. m. 176. et post illum Richard Blome dans l'Amerique Angloise dans la description de l'Isle de St. Christofle, describunt, quod plumeam in summitate capitis coronam gerat, quam in cristam pro lubitu erigere valet, eamque solis illustratam radiis, pretiosissimis lapidibus distinctam et coruscantem e Rochefortii mente quis judicet; qui insuper oculos parvulos, per Adamantum chalybi politissimo caerulefcenti infixum, adaequare credit.

Crura et pedes aviculae huic minimi brevesque, cum Ebeni ligni nigredine certantes; in pedibus quatuor digiti, tres antierius, unum posterius versus longis semilunaribus, acutissimisqne unguiculis praediti. Alarum remigium optime a Marggravio sequentibus descriptum: Alarum " pennae singulari arte a natura sunt compositae. Ab ex- " ortu enim alarum ad tres quartas partes digiti circiter " duplex ordo pennarum est, unus longior altero, et super- " positae sunt ibi invicem pennae, quasi alae breves super " longas; hinc post has pennas alae pennae (quarum cir- " citer decem sunt) sequens interior semper longior fit an-

„tecedente exteriori, ita ut intima sit omnium longissima
„finem alae definiens.

Ex hac alarum structura volantes velociter alas movent, et tanta quidem pernecitate, ut, secundum Illustr. Rajum in Willugbeiano de Avibus opere, visu percipi motus minime possit, avicula vero alis potius carere videatur. Inter volandum strepitum quendam edunt, sic sentiente Marggravio instar Bruchi, seu rectius *Hur, hur, hur*, instar rotae linteariorum, quae circumvolvitur, vel secundum Excell. Rajum instar apiculae; ut qui praetervolantes viderit, apiculas, vel crabrones potius, quam aves esse existimet. Inde Anglis *Hummingbird* dicitur, quippe *the Humming of bees*, bombicationem, sive bombum et sonitum apicularum denotat.

Librant se quoque alarum ope per sat longum temporis spatium in aëre velut quietae, transparentibus pennis alarum expansarum, adeoque flores, quorum succo, rore et melle victitant, rosis tantummodo exceptis, rostellis suis inter volandum carpunt, floribus minime insidentes. A victu hoc, e florum rore parato, Belgis Germanisque *Blumen-Specht* audiunt. Hinc fabula quoque fluxit, apud Sineses in Provincia Suchven hoc elegantissimorum volucrum genus e flore *Tunchon* nasci, quae proinde *Tunchonfung* Sinese appelletur, tanta velocitate a natura dotata, ut alarum remigio aërem tranans, florem expansis foliis pulchre exprimat. Vid. Kircher. Chin. illustrat. P. IV. c. VIII. p. 192. sqq.

Plumarum, caput, collum superius et ad latera, dorsum totum, et alarum initium investientium, tanta est varietas, tanta venustas, tantus splendor, ut calamo exprimi haud

haud queat. Hinc ipsi nomen *Ourissiae* sive radii solis, *Guarigcoba*, capillorum solis; *Guaracaiba*, radiorum solis, apud Americanos fluxit, cum

mille trahant varios ad-verso sole colores.

Expedit me ab absolutissimi, quo gaudet avicula, pen-
narum ac plumularum vestitus descriptione, verbis diser-
tissimi Patris Joh. Bisselii e Soc. Jes. in Argonautico Ame-
ricano, sive Historia periculorum Petri de Victoria ac so-
ciorum ejus, Libr. XIV. p. 428. *Pennularum nitor, scribit,
versicolor lucet, sic ut smaragdinum virorem splendor sapphi-
rinus, purpuram vero luteus auri fulgor provocet. Denique
quicquid oculus trahit colorum, id omne supra Parvorum et Iri-
dis, Admirationis filiae a veteribus dictae, varietatem, in illo
volucris breviario natura miscet, mistumque denuo secernit,
haud ineleganti compositae venustatis discordia. Pictorum
tormentum invidiamque dixeris, aut profecto manus Apelleae
solers compendium.* Graphice certe haec Bisselius.

Hinc est, quod a Phrygionibus, teste Gomara in Hi-
storia, quam de Mexicanæ Urbis expugnatione scripsit,
admodum expetantur plumulae hae versicolores, ut aureis
intertexant staminibus. Imo Laëtius Not. in Marggravii
Hist. Brasil. testatur, se vidisse plures Icones, artificiosissime
ex hujus aviculae plumis concinnatas, ut colore pictae vi-
derentur: si enim soli obvertas, mirabiliter splendent. Cui
assentit Illustriss. Willugby, qui apud harum rerum curio-
sos plures se deprehendisse scribit.

Rochefortius insuper annotavit, licet mors aviculae
plurimum plumularum venustati detrahat; a foeminis ta-

men loco in aurum gestari eas, cum pretiosissimis certantes.

Nec visus tantum, sed et odoris illecebras illam provocare, autumat modo laudatus Rochefortius, quippe quae Ambram moschumque redolere soleat, indeque forte ab Oviedo summar. c. 48. *Passer moschitus* dicatur.

Nidulum pro corporis exilitate minutum, post Pisonem, Dionysium, et Neuhofium, nemo eodem Antillarum scriptore accuratius prodidit. Gossypini vel aurantii arboris ramusculis agglutinatum, tam apte, tam concinne sub foliis abscondit, ut ab aëris aliisque injuriis immunis sit. Architectonices quasi peritissima nunquam Austro et Boreae, creberrime in regione illius patria flantibus, exponit. Externa domunculae pars e tenuissimis Ananasae, Pita dictae, fibris filamentisque contexta est. Has tam affabre, tam arcte et concinne rostello nectere, ramoque curvo pro sexus propagatione implicare novit, ut intuentes laborem stupeant ac admirentur; et Dn. Edoard Graeves *dans la Relation de tous l'Etats et Pays des Apalachites*, in haec erumpat verba: *le Colybre fait un nid, d'un si merveilleux artifice, qu'il est à craindre, que l'Arabie heureuse n'oublie désormais celui de son Phoenix, pour célébrer celui là. i. e. Tam mirandi artificii nidum componit, ut metuendum, Arabiam felicem posterum nidi phoenicis obli-visci, quo hunc celebrare queat.* Contextam sic externe, et corticellis tenuissimis, herbulisque firmatam, aediculam xyli floccis plumulisque, sericum ipsum superantibus, implet. Nidulis ita paratis foemellae ovula albissima, ut plurimum duo, secundum Pisonem pisa minora, secundum Rochefortium vero majores margaritas aequan-

aequantia, imponunt. Niduli hi artificiosissime fabricati, pro Museis cum arefactis aviculis ovulisque expetuntur, quorum plurima Dn. de Montel ex Indiis Europae intulisse, Rochefortius testatur. Sic Historiae naturalis exoticorumque rarissimorum interpres solertissimus, Excell. Ruyschius in Thesaur. Animal. Tom. I, p. 6. nidulum Americanae Ourissiae cum ovulis et avicula etiam exhibet. Miror, virum in Historia naturali perspicacissimum, Pisonem, errore haud condonando secundam Historiae Brasiliensis Editionem, circa hanc avicularum genesis inquinasse. Postquam enim de nido ovisque a foemella illic pro pullorum exclusionem verba fecit, ad generationem, aequivocam in scholis olim dictam, dilabitur, et aviculas has ex Erucis Brasiliensibus (*Lagartas dos Vergas* Lusitanis dictis) transmutari credit. Adscribam ipsissima Pisonis Histor. natural. et Medic. L. V. cap. XXI. p. 319. verba, fictam hanc avicularum metamorphosin exprimentia, ne quis injuriam me fecisse viro alias solertissimo credat. *Cum enarratae Eruciae, scribit, in has aviculas incipiunt transmutari, elegantissimae plumae cum alis primo apparent, ita ut tunc manifeste conspici detur forma eruciae, quoad corporis partem inferiorem jam in aviculam transmutatae. Idem de Papilionibus dictum volo, qui subinde in easdem aviculas eodemque convertuntur modo; atque durante illa conversione nascentis avis et denascentis insecti utriusque medietas eodem tempore liquido apparet.* At mi Piso: *Εὐ δὲ ταῦτ' ἀνεμώλια βάζεις.* Pro-
ducit equidem hujus metamorphoseos testes, Theologum Lusitanum monachosque nonnullos, aequivocae generatio-
nis,

nis, a sanioribus philosophis dudum explosae, forte patronos: cum tamen univocam generationem per ovula jam ipse descripserit Piso, cur illorum narrationibus tam temere fidem habuerit, non video.

Ejusdem farinae commentum esse videtur, quod hyeme hae aviculae moriantur, seu potius obdormiscant, pedibus nempe e ramo aliquo appensis aprico loco, secundum Fr. Lopez, vel rostellis pinuum aliarumve arborum truncis affixis secundum Hernandez et Nard. Ant. Recchum; vere vero reviviscant, seu expergiscantur, unde et *Renatae* Antillarum Insulis vocantur. Tamdiu scilicet superstites esse ajunt, quamdiu melligerarum herbarum fructuumque, ut Ananasae nostrae, flores, e quibus aluntur, perdurent: quibus decidentibus integro semestri spatio obtorpescant, immotaeque maneant, donec flores denuo renascantur. *Nec nugae sunt*, inquit Hernandez, *aut cuiquam debet esse dubium: observata quippe est non semel avicula stipiti intra cubiculum affixa, et cum sex menses exanimis pependisset, quo tempore sibi a natura comparatum est, revixit, et demissa in vicinos agros avolavit.*

- - - - Αυτὰρ ὁπίσω
Οὐκ ἀναχωρήσω, μάλ' ἀληθείῃφι πεποιθὼς.

Credat qui velit, ego non sum credulus illis; ut cum Excell. Rajo in opere Willugbejano de Avibus loquar et sentiam: scribit enim vir in Historia naturali accuratissimus, τὸ τῆς φύσεως θαῦμα, Marggravius, eas magno numero in sylvis inveniri per totum annum. Rochefortius quoque, fidus naturae interpres, fabulis accensendum putat, *mais nous n'avons garde de meler ce conte, a la veritable l'Histoire de*
notre

notre Colybri. Sed abstinuimus hanc fabulosam narrationem verae aviculae nostrae, Colybri dictae, immiscere historiae. Illustriss. Dionysius ejus educationi et conservationi omnem impendit operam, vano tamen conamine, cum aviculae captae vix diem supervivant: id quod in Histor. Natur. Americ. septentr. c. X. p. 152. testatur.

De cantu earum dubius Rochefortius, cicadarum sursurum aemulari putat, sibi que consentientes habet Margravium et Pisonem, qui aviculas has magnum strepitum excitare sentiunt, non quidem canendo, ut nonnulli prodiderunt, sed passerum more sibilando *screp, screp, screp*. Quem igitur sublimem et suavem, lusciniæ non cedentem, cantum aviculae huic cum Lerio et Theveto affingunt, non Guinambi est, sed Gonambuchæ, avicularum harum forte speciei, quæ nivei candoris plumis alisque lucet, nulla colorum caeterorum tinctura. Maizii sive cujuscunque frumenti, "caulisque paulo celsioris, (uti Ananasæ quoque nostræ) "cacumina diligit. Eam sedem et quietem affectat occupat- "que, nec inglorio tamen otio, segnive desidia. Cantillat "enim perpetuo vocis ac spiritus fluxu. Quodque præcipue "stupeas, cum corpusculi mensura vespam tabanumve sylve- "strem non excedat: carminis tamen volubilem subtilitatem "cum sonitus altitudine, penetranteque claritate, sic conjun- "git, ut Gonambucham te videre, sed lusciniam audire putes. "Haec Bisselius Soc. Jes. Pater eloquentissimus, loc. supr. citat.

Sæpius laudatus Nard. Anton. Recchus, qui sub nomine *Hoitzitzlin* aviculas nostras descripsit, ejus pulverem seu potius cinerem epilepsiae mederi tradidit. De Guinambi illud

porro addo, naturae hoc prodigium in gulae oblectamentum a guloso appeti Apicio. Sacrificulos enim Surinamenses his aviculis in cibis delectari, testatur civis olim nostra, celeberrimi Pictoris et Calcographi Graefii marita, nata Meriana, in splendido Metamorphoseos Insectorum Surinamensium opere.

Annotavit praeterea haec foeminarum curiosissima, aviculas has vernacula lingua *Colybrutgens* (quippe diminutivum a colybri) infensissimos experiri hostes, in Brasiliensium Araneorum maximo genere, *Nhamdu Guacu* dicto, a Marggravio Hist. Brasil. Libr. VII. de Insect. cap. 3. p. 248. et Richard Blome dans l'Amerique Angloise p. 69. 70. descripto. Totum Aranei hujus, seu potius phalangii maximi, corpus tres et femis digitos longum est et bisectum. Anterior pars major est, et pene duos digitos longa, sesquidigitum lata, subrotunda et compressa; posterior magis orbicularis, nucis mofchatae majoris magnitudine et figura, sesquidigitum longa. In dorso medio versus posteriora foramen habet umbilicale. Capite caret speciali, sed supra os in anteriori parte corporis ocellos habet minimos, splendentes, instar punctulorum. Ordinem oculorum aranei hujus exhibet Cl. Blancardus in de Schovvbourg der Rupsen, Wormen, Maden en vliegende Dierkens cap. XXXIII. Ad utrumque oris latus habet prominentiam unguiformem, semilunarem, semidigitum longam, in extremitate dentatam, dente semilunari nigerri-
mo splendente, semidigitum longo, quibus pro dentiscalpiis utuntur auro inclusis: hinc in Museo Regio Anglico, ab Excell. Grevv edito, reperitur *the Thooth of the Nhamdu Guacu or Bahama-spider*. Crura habet decem, utrinque quinque, et
praeter

praeter duplicem articulationem, qua corpori junguntur, quatuor internodia: omnia autem crura in extremitate duo habent exilia cornicula, nigra et bisecta instar cancri. Prope anum sunt bini processus semidigitum longi, juxta se positi, filii crassioris crassitie, quibus nere solet totus araneus. Vestitur cute pilosa, brevibus pilis nigris ad visum tactumque instar holoserici. Sed in hujus descriptione, parciori mihi esse licet, cum passim in Museis aranei hi Surinamenses, inque Volkameriano quoque Gazophylacio conspiciantur. Illud tamen moneri non ab re erit, innocentissimae Colybriculae insidiari, non tantum dum in nidulo ovis incubat, Nhamdu-Guacu, sed et illam, ceu figura exhibet, ungulis arreptam jugulare.

Guinambi addimus Ananasae hostem Insectum Indicum, quod inter Metamorphoses Insectorum Surinamensium Merianae, pictoriae artis peritissimae, hincque veterum Aristarettes, Timarettes, Glyceras, Helenasque, (sed quanta haec apud antiquos nomina?) longe superantis, depingitur. Cl. Svammerdammius in Histor. Insectorum generali p. 84. Edit. Henning, hoc Scarabaeis aemulum esse vult, et inter Insecta, quae ad secundum Mutationis naturalis ordinem, cui Nymphae-Vermiculo nomen fecit, refert.

Vocatur Belgis *Kakkerlakkie*, detorto, ut Nobiliss. Neuhofius opinatur, a Lusitanico *Kakkalakkas* nomine. Impositum ideo huic Insecto, quod ovula copiosissima, et araneorum more exclusa et coacervata, colore Gummi Laccam aemulentur. Ex his ovulis ad maturitatem redactis, animalcula sibi exitum parant, formicularum magnitudinis hinc inde statim celerrime post exclusionem discurrentia, et per

intimas rimulas arcarum, cistarum, scriniorum loculorumque et serarum aperturas aditum quaerentia; dumque indies corporis mole augentur, eam tandem assequantur molem, quam scita Meriana expressit. Coloris hoc infectum est bruni, flavescentibus lineolis intersectum, caput antennis longioribus instructum, cum ad justam magnitudinem pervenit, illius dorsum rumpit, avolatque Nympha, relictis integris Insecti exuviis. Vix nocentius in Indicis plagis animalculum, cum alimentis omnibus, aliisque e linteis, lanis sericisque confectis rebus, operosissime licet reconditis, exitio fit, dum illos discindit, et arrodit. Neuhofius hoc de illis peculiare annotat, quod in navibus etiam noviter fabricatis nascantur, et quidem tum maxime, cum sub linea versantur, ubi pediculis pereuntibus haec propullulat pestis. Patriam vero resalutantibus navibus, et linea praetervecta, pediculi iterum his infectis succedunt. Dulcibus imprimis inhiant, ideoque infensissimi Ananasae nostrae hostes, fructus ut tandem finem imponam,

- - - quo vix major in ullo
Nobilitas apparet, odos generosior exit
Ambrosiusque sapor, perfundens ora liquescit
et rubet asperso leniter color aureus ostro.

- - - Caro turgida nectare multo
Estur potaturque simul. Properate, fugaci
Maturaeque dapi quid parcitis?

